

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**ЗВО УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ**  
Кафедра богослов'я

Магістерська робота

**КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОЕВТАНАЗІЙНОГО ПІДХОДУ ПІТЕРА  
СІНГЕРА НА ОСНОВІ ПРАЦЬ ЕЛІО ЗГРЕЧЧИ**

Студент 6-го курсу: Андрій Фединишин

Науковий керівник: с. Йосафата Дробик

доктор морального богослов'я

Рецензент: Марія Ярема,

доктор біоетики

Львів 2022

Фединишин А.Я. Критичний аналіз проевтаназійного підходу Пітера Сінгера на основі праць Еліо Згреччі: Магістерська робота: (041 «Богослов'я») / А.Я. Фединашин/ Український католицький університет. Кафедра Богослов'я. Наук. кер. д. м. б. Дробик Й. – Львів: УКУ, 2021. – 71.

**Анотація.** У роботі критично проаналізовано проевтаназійні ідеї австралійського утилітариста Пітера Сінгера, та надано моральну оцінку цим твердженням на основі праць італійського кардинала Еліо Згреччі у світлі вчення Католицької Церкви. Запропоновано методи допомоги невиліковно хворим пацієнтам, які знаходяться на фінальних стадіях свого життя.

**Ключові слова:** евтаназія, невиліковно хворі, ідеї, Пітер Сінгер, Еліо Згреччя, паліативна допомога, проевтаназійна ментальність, критичний аналіз, пропаганда, шляхи розв'язання.

**Abstract:** The paper critically analyzes the pro-Euthanasian ideas of the Australian utilitarian Peter Singer, and provides a moral assessment of these statements based on the works of Italian Cardinal Elio Sgreccia in the light of the teachings of the Catholic Church. Methods of care for terminally ill patients who are not in the final stages of biological life have been proposed.

**Keywords:** euthanasia, patients, ideas, Peter Singer, Elio Sgreccia, help, pro-euthanasia mentality, critical analysis, advocacy, solutions.

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП.....</b>	<b>3</b>
<b>РОЗДІЛ І. ВИНИКНЕННЯ ПРОЕВТАНАЗІЙНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ МАНПУЛЯТИВНИЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ХИБНОЇ ДУМКИ У СУСПІЛЬСТВІ.....</b>	<b>7</b>
1.1. Історичний контекст зародження евтаназійних практик.....	7
1.1.1. Суть явища «евтаназії».....	7
1.1.2. Найперші згадки застосування евтаназії.....	10
1.2. Популяризація та пропагування смерті без страждань для важкохворих	13
1.3. Помилкове розуміння суспільством поняття «легкої смерті».....	21
<b>РОЗДІЛ ІІ. РОЗГЛЯД ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ІДЕЙ ПІТЕРА СІНГЕРА ТА ВІДПОВІДЬ СІНГЕРА ЙОГО ОПОНЕНТАМ.....</b>	<b>25</b>
2.1. Погляди Пітера Сінгера щодо поняття «евтаназії».....	25
2.1.1. Три основних «правила» Пітера Сінгера задля «революції в біоетиці».....	32
2.2. Поняття терміна «легкої смерті» у розумінні Пітера Сінгера та Хельги Куш.....	35
<b>РОЗДІЛ ІІІ. МОРАЛЬНА ОЦІНКА ОКРЕМИХ ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ТВЕРДЖЕНЬ ПІТЕРА СІНГЕРА НА ОСНОВІ ПРАЦЬ ЕЛІО ЗГРЕЧЧІ..</b>	<b>43</b>
3.1. Вчення Еліо Згреччі щодо хибності в дочасному припиненні людського життя.....	43
3.2. Богословське обґрунтування Церкви проти застосування практики евтаназії.....	50
3.3. Способи допомоги людям з невиліковними хворобами.....	56
<b>ВИСНОВКИ.....</b>	<b>61</b>
<b>СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ.....</b>	<b>64</b>

## ВСТУП

Евтаназія як явище сьогодні дедалі більше популяризується у світі через своїх прихильників, а відповідно несе пряму загрозу людському життю. Сучасні представники проевтаназійної ментальності намагаються показати людині позитивні наслідки, які принесе легалізація *легкої смерті* у тій чи іншій державі, приховуючи в той же час, всю жахливість та трагічність даної смертельної процедури. Саме це Церква намагається донести до вірних.

Актуальність цієї роботи полягає в тому, що на сьогоднішній час існує не так багато літератури, яка спростовує думки окремих представників проевтаназійної ментальності та їхні нові ідеї, тож, вважаємо за потрібне, частіше обговорювати та критично аналізувати проблему поширення евтаназії у світі, водночас наголошуючи на цінності та святості людського життя. Якщо говорити про важливість цієї роботи, то хочемо наголосити також на тому, що у зв'язку із поширенням проевтаназійної ментальності та все більшим впровадженням на законодавчому рівні евтаназійних практик в сучасному суспільстві, ми вважаємо за доцільне дослідити саме цю тему. Насамперед це пов'язано із публікаціями праць представників проевтаназійних поглядів, які активно насаджують суспільству свої проевтаназійні ідеї, де трактують та подають їх як велике благо для людини, таким чином посягають на недоторканість людського життя. Оскільки спостерігаємо стрімке поширення евтаназійних практик, варто зазначити, що ця тема є особливо актуальною, адже дуже важливо дати не тільки етичну оцінку проблемі, але і аргументовану відповідь. Тому на нашу думку, потрібно детальніше розглядати задану тему, а також дати відповідь на ті закиди та ідеї з боку представників проевтаназійної ментальності, які є явно помилковими, а також суперечать моральному вченню Церкви. Щоб дати вичерпні відповіді на питання, які стосуються цієї теми, ми наводимо контраргументи окремих богословів та спираємось на їхній вагомий авторитет.

Оригінальність роботи полягає у тому, що на сьогодні немає достатньо систематизованої інформації, котра б стосувалася критичного аналізу

## ВСТУП

---

проевтаназійних поглядів Пітера Сінгера. Варто зазначити, що оригінальність нашої праці, полягає у тому, щоб показати дві різні точки зору, щодо окремих ідей явища евтаназії, атеїста та богослова.

Метою дослідження є достовірне вивчення та опрацювання ідей Пітера Сінгера, який постулює проевтаназійні погляди. А також наша мета – навести контраргументи на захист людського життя на основі праць Еліо Згреччі, оскільки проевтаназійні твердження Пітера Сінгера є замахом супроти людського життя, тому ми будемо їх критично аналізувати, оцінюючи з моральної точки зору.

В цій магістерській роботі будуть реалізовані такі завдання: представити історичний аспект поняття явища евтаназії для того, аби глибше зрозуміти чи контекст минулого відрізняється від сучасного; детально розглянути та провести критичний аналіз проевтаназійних тверджень Пітера Сінгера, оскільки вони мають сильний вплив на сучасне суспільство; дати етичну оцінку твердженням Пітера Сінгера, опираючись на працях Еліо Згреччі; окрім критичного аналізу, дати позитивну розв'язку, тобто способи допомоги невиліковно хворим.

Об'єктом дослідження є поширення евтаназії у світі, її легалізація та в окремих державах, а також вплив проевтаназійної пропаганди на людські маси.

Предметом нашого дослідження, будуть основні ідеї Пітера Сінгера щодо проблеми евтаназії, а також критична відповідь на цього роду ідеї від італійського кардинала Еліо Згреччі, у світлі вчення Католицької Церкви.

Межами роботи буде період XX – XXI століть. За основу буде взято праці італійського кардинала Еліо Згреччі та офіційні документи Католицької Церкви, що стосуються проблематики евтаназії. При критичному аналізі проевтаназійних поглядів, зупинимося на творах Пітера Сінгера, які розглядають питання евтаназії.

В цій роботі послугуємося методом синтезу, застосовуючи його при первинному опрацюванні матеріалу. Окрім цього використаємо метод аналізу, а саме: мериторичний, за допомогою якого проводитиметься аналіз ідей по суті,

## ВСТУП

---

та критичний, в межах котрого досліджуватимемо порівняння аналізу. Крім цього, ми використаємо метод описовий та порівняльний, де намагатимемося порівняти, зіставити, а також розмежувати окремі ідеї щодо проблеми.

Насамперед серед основних джерел основної літератури варто виділити – Святе Письмо, яке для кожної людини, повинне бути основним дороговказом на життєвому шляху. До того ж, за основу використаємо документ Конгрегації Доктрини Віри *«Декларація про евтаназію»*, у якій вказано офіційну позицію Церкви щодо евтаназії. Ще одним джерелом, у якому всебічно описується помилковість вчинення евтаназії, є *Енцикліка «Evangelium Vitae»* св. Йоана Павла II, а також інші церковні документи. Одними із найважливіших праць для написання магістерської роботи, а також повноцінного розкриття заданої теми будуть праці Еліо Згреччі, у яких єпископ виступає на захист людського життя та його святості. Важливі праці, де зустрічаємо історію поширення евтаназії у світі, є навчальні посібники о.д-ра І. Бойка *«Біоетика»*, а також доктора морального богослов'я с. Йосафати Дробик: *«Палітивна допомога як протидія евтаназії. Богословсько-моральне дослідження»*. Ми використовуватимемо основні праці Пітера Сінгера, у яких він висловлюється щодо життя та смерті людської особи, і висуває свої проевтаназійні ідеї.

Наша робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

У першому розділі описуватиметься виникнення проевтаназійної ментальності, найперші згадки про її застосування, та як вона змінювалася з плином часу. Окрім цього, буде висвітлено, яким чином здійснюється популяризація легкої смерті для важкохворих, а також помилкове розуміння цього явища у суспільстві.

У другому розділі буде представлено окремі проевтаназійні ідеї, які висуває Пітер Сінгер, а також його відповіді опонентам, які виступають із критикою його тверджень.

У третьому розділі буде надана моральна оцінка проевтаназійним твердженням Пітера Сінгера та його однодумців, на основі праць Еліо Згреччі,

## **ВСТУП**

---

у світлі вчення Католицької Церкви, а також пошук ефективних способів допомоги невиліковно хворим пацієнтам.

# РОЗДІЛ I. ВИНИКНЕННЯ ПРОЕВТАНАЗІЙНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ МАНІПУЛЯТИВНИЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ХИБНОЇ ДУМКИ У СУСПІЛЬСТВІ

## 1.1. Історичний контекст зародження евтаназійних практик

Впродовж всього свого існування людина, окрім матеріальних благ, має потребу у щасливому житті без болю та тривоги. Проте, наш світ є сповнений як щастям, так і стражданнями, які часто не залежать від людської волі, але впливають на її значний період чи навіть на усе життя. Відповідно це зумовлює віднайдення та застосування різних практик для полегшення страждань. Це проявляється у самовільному позбавленні свого життя, тим самим виступивши всупереч закону, який даний Богом, що найбільшою мірою описується у п'ятій заповіді, де сказано: «не вбивай» (Вих. 20.13.).

### 1.1.1. Суть явища «евтаназії»

У світі, на жаль, існує безліч обставин, що зумовлюють припинення людського життя, як приклад: загибель на війні, або ж нещасні випадки, що трапляються на дорозі чи у побуті, смерть під дією зовнішніх факторів та загалом багатьох різних чинників. Говорячи про сучасне розуміння поняття *евтаназія*, то варто наголосити, що така *смерть* знаходиться дещо в іншій категорії, адже тут *відхід до вічності* походить від бажання самої людини, або ж групи осіб, як приклад рідних, які несуть відповідальність за подальше життя людини, яка перебуває у якості пацієнта<sup>1</sup>. Термін *евтаназія* етимологічно означає *солodka смерть*, смерть без жорстоких страждань<sup>2</sup>.

Щодо самого терміну *евтаназія*, то медичної конотації, він набув завдяки англійському філософу Френсісу Бекону (1561-1626)<sup>3</sup>, як визначення виразу *легка смерть*<sup>4</sup>. Бекон вважав, що медики, професія та обов'язок яких, полягає в

---

<sup>1</sup> Моральні та філософські аспекти евтаназії // ru.osvita.ua (15.03.2021)

<sup>2</sup> Пор. Lazzari R. *Eutanasia. Aspetti storico – culturali ed etici*. Capitolo Quinto // www.diocesiportosantarufina.it (28.05.2021).

<sup>3</sup> Френсіс Бекон - великий мислитель епохи Відродження Англії. Ораторські здібності Бекона з ранніх років зіграли головну роль в реформації філософії того часу. [Пор. *Pro Plan* ukr.agromassidayu.com (15.03.2021).

<sup>4</sup> Пор. Андрієвська Т. *Морально-етична, віросповідна та правова проблема «Права на смерть»* // medicallaw.org.ua (15.03.2021)



## РОЗДІЛ І.

### ВИНИКНЕННЯ ПРОЕВТАНАЗІЙНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ МАНІПУЛЯТИВНИЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ХИБНОЇ ДУМКИ У СУСПІЛЬСТВІ

---

тому, щоб рятувати людські життя, повинні бути також обізнані аби допомогти людині позбавитись страждань, та у спокої і без болю відійти їй із цього світу, не підтримуючи її життя, тому що дана особа невиліковна, а тим самим приречена на смерть<sup>5</sup>. У своєму творі Френсіс Бекон писав так:

Я абсолютно впевнений, що обов'язок лікаря полягає не тільки в тому, щоб поновлювати здоров'я, а й у тому, щоб полегшити муки та страждання, спричинені хворобами, і то не лише тоді, коли це може привести до видужання, а й навіть у тому випадку, коли вже немає ніякої надії на видужання й можна лише смерть зробити легшою та спокійнішою, тому що така евтаназія... вже сама по собі є немалим щастям<sup>6</sup>.

Варто додати, що Френсіс Бекон розмежував евтаназію на зовнішню та внутрішню: «зовнішня евтаназія – полегшення стану хворого через призначення лікарем знеболюючих або оздоровлюючих засобів, внутрішня – приготування душі людини до смерті як «мистецтва доброго вмирання»<sup>7</sup>.

Щодо самого слова *евтаназія* то воно має грецьке походження (*Εὐτάξει* – добре; *θάνατος* – смерть), що: «дослівно означає добру чи легку смерть»<sup>8</sup>. Спочатку під цим розуміли (зокрема філософи-стоїки) гарну смерть – таку, що личить розумній людині»<sup>9</sup>.

На сьогоднішній день евтаназія сприймається як смерть із жалю до пацієнта, а також є цілеспрямованим актом пришвидшення смерті хворого, задля скорочення його страждань<sup>10</sup>. Розглядаючи детальніше саму суть явища *евтаназії*, потрібно сказати, що вона ділиться на пряму та непряму, а за способом виконання класифікується як активна, пасивна<sup>11</sup>. Дуже важливим є правильне розуміння та розрізнення термінів: прямої та непрямої евтаназії, адже можна провести аналогію із такими термінами як самогубство, аборт чи

---

<sup>5</sup> Пор. Андрієвська Т. *Морально-етична, віросповідна та правова проблема «Права на смерть»* // medicallaw.org.ua (15.03.2021).

<sup>6</sup> Бэкон Ф. Сочинение: в 2 т. Академия наук СССР. Институт философии. Москва. 1971, 269.

<sup>7</sup> Дробик О. *Палітивна допомога як протидія евтаназії*. Богословсько-моральне дослідж. Львів. 2011, 49.

<sup>8</sup> Пор. Бойко І. *Біоетика*. Вид. 2-ге. Виправлене. Львів 2008, 141.

<sup>9</sup> Бойко. *Біоетика*, 140-141.

<sup>10</sup> Пор. Nicolas Aumonier. *Eutanazja*. Nicolas Aumonier; Bernard Beignier; Philippe Letellier. Warszawa. 2003, 54.

<sup>11</sup> Пор. Терешкевич Г. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти*. Навч. Посібник. Львів 2008, 236.

## РОЗДІЛ І.

### ВИНИКНЕННЯ ПРОЕВТАНАЗІЙНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ МАНІПУЛЯТИВНИЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ХИБНОЇ ДУМКИ У СУСПІЛЬСТВІ

стерилізація, які також поділяються на прямі та непрямі. Варто також наголосити, що як пряма так і непряма евтаназії стосуються наміру лікаря<sup>12</sup>:

Непряма евтаназія – намагання лікаря полегшити страждання особи, що перебуває на останній стадії тяжкої хвороби: призначення їй ліків, які непрямим чином можуть пришвидшити фізіологічний процес умирання. Пряма евтаназія – діяльність лікаря з метою закінчити життя пацієнта або пришвидшити його смерть<sup>13</sup>.

Евтаназією не можна вважати припинення лікування пацієнта, яке не приносить йому ніяких позитивних результатів чи навіть більше діє на нього негативно, проте і дозволяє продовжити його життя на короткий відрізок часу, що часто супроводжується нестерпними болями та стражданнями як для самого пацієнта, так і для його рідних<sup>14</sup>. Сюди також можна віднести значні матеріальні та грошові витрати або ж відсутність активності мозку<sup>15</sup>.

Наступне питання полягає в тому, яка є відмінність між активною та пасивною евтаназією, яку так часто використовують в медичній термінології та галузі загалом<sup>16</sup>. В першому випадку йдеться про смерть, яка була зумовлена певними діями або ж вчинками, прикладом можна навести введення ін'єкції з отрутою<sup>17</sup>. *Пасивною* чи як її ще також називають бездієвою евтаназією, є смерть, яка виникла внаслідок навмисного невиконання певного роду потреб, які є життєвонеобхідними для пацієнта, як забезпечення харчування, гідратації чи кисню, проте, потрібно ще раз наголосити, що з етичної точки зору не надто важливо якою була евтаназія, *пасивною* чи *активною*, але суттєво є з яким наміром вона відбулася<sup>18</sup>. Важливо, що *пасивна* евтаназія має дещо обширніше розуміння, тобто «слово “пасивна” має набагато більше значення і тому може стати причиною двозначності: з одного боку евтаназія завжди пасивна, якщо

<sup>12</sup> Пор. Бойко І. *Біоетика. Вид. 2-ге. Виправлене.* Львів 2008, 144.

<sup>13</sup> Терешкевич Г. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти. Навч. Посібник.* Львів 2008, 236.

<sup>14</sup> Пор. Терешкевич Г. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти,* 236.

<sup>15</sup> Пор. Там само, 237.

<sup>16</sup> Пор. Стречя Э. - Тамбоне В. *Биоэтика Учебник.* Москва 2001, 355.

<sup>17</sup> Пор. Бойко І. *Біоетика. Вид. 2-ге. Виправлене.* Львів 2008, 144.

<sup>18</sup> Пор. Бойко. *Біоетика,* 144.

**ВИНИКНЕННЯ ПРОЕВТАНАЗІЙНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ МАНІПУЛЯТИВНИЙ ВПЛИВ  
НА ФОРМУВАННЯ ХИБНОЇ ДУМКИ У СУСПІЛЬСТВІ**

дивитися на неї зі сторони хворого, і завжди активна зі сторони того, хто її звершує»<sup>19</sup>.

Типи евтаназії, окрім вищезгаданих, діляться ще за наміром самого пацієнта, а саме на: добровільну – виконує лікар, коли сам пацієнт дає письмову згоду будучи при повній свідомості; примусову – здійснюється без згоди або ж навіть наперекір самому хворому чи навіть здоровому, через ухвалу з боку влади чи посадовців; недобровільну, яка в свою чергу поділяється: на прохання особи, яка є представником самого пацієнта, та за висновком лікаря<sup>20</sup>.

**1.1.2. Найперші згадки застосування евтаназії**

Саме слово *евтаназія*, як термін у медичному розумінні, хоч і з'явилося в період життя Френсіса Бекона, а це як вже вказувалося вище, проте практика такої смерті поза медичним контекстом відбувалася задовго до цього:

Будь-яке явище чи процес, який існує в сучасному світі, має свої корені в минулому... Евтаназія як одна із головних громадських проблем виникла в період Старого світу. Ще в період виникнення цивілізацій, питання відповідності життя і смерті був важливим предметом філософсько-правового осмислення. Евтаназія стала одним із тих діянь, які з позиції теології, моральності і права розцінювалися неоднозначно<sup>21</sup>.

Згадки про застосування евтаназії можна знайти в Древній Греції, де вона практикувалася, навіть і заохочувалася для людей, які досягали 60-річного віку<sup>22</sup>. Сюди можна додати ще один факт подібної практики: «У Афінах і в ряді інших грецьких полісів, наприклад, знаходився особливий запас отрути, яка видавалася тим, хто мав бажання піти з життя і міг пояснити це перед ареопагом»<sup>23</sup>.

Філософ Платон у своїй праці «Держава» писав: «Медицина покликана піклуватися тільки про здорових душею та тілом, не потрібно перешкоджати

<sup>19</sup> Сгреччя Э. - Тамбоне В. *Биоэтика Учебник*. Москва 2001. 355.

<sup>20</sup> Пор. Терешкевич Г. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти*. Навч. Посібник. Львів 2008, 237.

<sup>21</sup> Антоненко М. *Эвтаназия как разновидность убийства в уголовном праве России* // kantiana-old.kantiana.ru (18.03.2021).

<sup>22</sup> Пор. Юдин Б. *Эвтаназия* // iphlib.ru (17.03.2021).

<sup>23</sup> Антоненко М. *Эвтаназия как разновидность убийства в уголовном праве России* // kantiana-old.kantiana.ru (18.03.2021).

## РОЗДІЛ І.

### ВИНИКНЕННЯ ПРОЕВТАНАЗІЙНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ МАНІПУЛЯТИВНИЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ХИБНОЇ ДУМКИ У СУСПІЛЬСТВІ

смерті фізично слабким людям, а погані люди самі себе занапастять»<sup>24</sup>. Однак, необхідно наголосити, що тут Платон називає нездорових чи радше «хворих душею» – злочинців, до яких він вважає доречним застосування смертної кари<sup>25</sup>. Крім цього, Платон твердив: «Не потрібно рости дітей с дефектами, чи народжених від неповноцінних батьків. Неповноцінним, а також жертвам особистих пороків повинно бути відмовлено в медичній допомозі»<sup>26</sup>.

Сократ, а також стоїки, від Зенона та аж до Сенеки виправдовували заподіяння смерті надто слабким та важкохворим, навіть не чекаючи їхньої згоди на це<sup>27</sup>. Ще одним прикладом може слугувати звичай, який відбувався в давньогрецькій Спарті: «В Спарті неповноцінних за певними критеріями дітей, з відхиленнями від норми, які були притаманні тогочасній Спарті, вкидали у прірву»<sup>28</sup>. Треба додати, що така практика була поширеною у тодішній грецькій культурі<sup>29</sup>.

Потрібно наголосити на тому, що у грецькій культурі була поширена також система морально-етичних цінностей, де були накази, заборони та вимоги, що регулювали медичне втручання щодо людини, основоположником якої був Гіппократ<sup>30</sup>. У присязі, яка була дана Гіппократом, є такі слова: «Я не дам нікому, навіть якщо мене про це попросять, жодного смертельного засобу та нікому не скажу комусь його дати...»<sup>31</sup>. У цих словах можна побачити чіткий заклик збоку Гіппократа щодо того, аби лікарі не вдавалися до евтаназійних практик.

Популярний філософ Давньої Греції Епікур вважав, що щасливе життя не полягає в своїй тривалості, а у його якості<sup>32</sup>. Одна із фраз Епікура звучить так:

<sup>24</sup> Юдин. *Евтаназия*. // iphlib.ru (17.03.2021).

<sup>25</sup> Пор. Дробик О. *Палітивна допомога як протидія евтаназії*. Богословсько-моральне дослідж. Львів 2011, 23.

<sup>26</sup> *История эвтаназии* // hintfox.com (17.03.2021).

<sup>27</sup> Пор. Юдин Б. *Евтаназия* // iphlib.ru (17.03.2021).

<sup>28</sup> *История эвтаназии* // hintfox.com (17.03.2021).

<sup>29</sup> *Воззрения на эвтаназию: от древности до наших дней* // studfile.net (17.03.2021).

<sup>30</sup> Пор. Дробик О. *Палітивна допомога як протидія евтаназії*. Богословсько-моральне дослідж. Львів. 2011, 20.

<sup>31</sup> Hebda M. *Prawne i moralne aspekty eutanazji, Rzeszowskie Zeszyty Naukowe.Prawo – Ekonomia*, 2001, tom XXX. 312.

<sup>32</sup> Пор. *История эвтаназии* // euthanasia.at.ua (17.03.2021).

## РОЗДІЛ І.

### ВИНИКНЕННЯ ПРОЕВТАНАЗІЙНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ МАНІПУЛЯТИВНИЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ХИБНОЇ ДУМКИ У СУСПІЛЬСТВІ

«Вміння добре жити і добре вмерти – це одна і та ж наука»<sup>33</sup>. На противагу цьому твердженню можна навести фразу одного із найвеличніших китайських філософів Конфуція, який був противником того, щоб насильно позбавляти життя хворих людей: «Як ми можемо судити про смерть, коли ми не пізнали, що таке життя»<sup>34</sup>.

Серед визначних людей античності, які вкарбували свої імена в історію, та добровільно і свідомо пішли з життя шляхом самогубства є: Демосфен, Фемістокл, Демокрит, Езоп, Сократ, Сенека та інші<sup>35</sup>. Не тільки у Давній Греції евтаназія як явище активно практикувалося, але й у інших країнах та імперіях, як приклад у Римській імперії, де вбивство, яке походило від волі чи прохання самого потерпілого було безкарним<sup>36</sup>.

Потрібно наголосити також на тому, що часте здійснення евтаназії відбувалося в тих громадах, які знаходилися у важких умовах, а також мали проблеми із їжею<sup>37</sup>. У різних культурах та народах цей звичай інколи суттєво відрізнявся:

Так в Європі, у датчан і готів, звичай в старості йти з життя добровільно зберігся впритул до прийняття християнства. У вестготів старші люди, не бажаючи обтяжувати своїх родичів, кидалися зі скелі предків. На острові Кеос в античний період старші люди влаштовували веселий бенкет під час якого прикрашали голову вінками, співали, танцювали, а вкінці застілля випивали отруту, що називалася «цикута». В Японії, на іншому кінці світу, вже у нашу еру, в голодних гірських провінціях похилі люди, які не могли більше працювати, просили дітей віднести їх в гори і залишити там, на голодну смерть. Цей звичай залишив свій слід в місцевому збірнику слів: назва гори Обасутеяма в перекладі означає “гора, де залишають бабусь”, до настання смерті, звільняючи тим самим громаду і сім'ю від тягара піклування про них<sup>38</sup>.

Отже, можна зауважити, що явище евтаназії відноситься напряму до цінності людського життя, яке займає провідну роль в етичній складовій, а

<sup>33</sup> *История эвтаназии* // euthanasia.at.ua (17.03.2021).

<sup>34</sup> Антоненко М. *Эвтаназия как разновидность убийства в уголовном праве России* // kantiana-old.kantiana.ru (18.03.2021).

<sup>35</sup> Пор. Вингловская Е. – Мкртычян Д. *Эвтаназия: эτικο-правовые аспекты* // health-medix.com (18.03.2021).

<sup>36</sup> Пор. Антоненко. *Эвтаназия как разновидность убийства в уголовном праве России*. // kantiana-old.kantiana.ru (18.03.2021).

<sup>37</sup> Пор. Антоненко. *Эвтаназия как разновидность убийства в уголовном праве России*.

<sup>38</sup> Там само.

## РОЗДІЛ І.

### ВИНИКНЕННЯ ПРОЕВТАНАЗІЙНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ МАНІПУЛЯТИВНИЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ХИБНОЇ ДУМКИ У СУСПІЛЬСТВІ

---

також тісно взаємодіє із питанням людського права на смерть<sup>39</sup>. Історія ж показує, що ці практики існували задовго до наших часів, та мали дещо інший характер у сприйнятті цього явища з боку тогочасних людей. Багато історичних фактів потребують правильного трактування, задля прояснення істинності всіх неправильних дій, що призводили до загибелі людей.

#### **1.2. Популяризація та пропагування смерті без страждань для важкохворих**

Евтаназія у сучасному суспільстві стає все більш поширеною, це можна зауважити з того, скільки за останні роки країн дозволили її використання у своїй державі. Законною евтаназія вважається в таких країнах як: Нідерланди Бельгія, Люксембург, Канада, Колумбія та Німеччина<sup>40</sup>. Потрібно також додати, що:

У Швейцарії, Німеччині, австралійському штаті Вікторія, восьми штатах США і окрузі Колумбія дозволена допомога при самогубстві, невиліковно хворим пацієнтам. У жовтні 2020 року жителі Нової Зеландії підтримали на референдумі дозвіл евтаназії. 29 січня 2021 року за дозвіл евтаназії проголосував парламент Португалії<sup>41</sup>.

Як свідчить статистика, у світі із кожним роком зростає відсоток запитів від людей із застосування щодо них евтаназійних процедур: «До центру експертизи з евтаназії у Гаазі протягом 2019 року звернулися 3122 особи з проханням допомогти їм піти з життя за допомогою медикаментів, що на 22% більше за показники 2018 року»<sup>42</sup>. У відомостях відомої Американської медичної асоціації вказано:

У лікарнях США щодня вмирає 6 тисяч осіб, більша половина яких іде з життя добровільно за допомогою медперсоналу...У відділенні інтенсивної терапії госпіталю Сан-Франциско в 5% хворих (що склало біля половини вмираючих) відключалася система життєзабезпечення<sup>43</sup>.

---

<sup>39</sup> Пор. Воронов М. *Евтаназія: історія терміна і еволюція його значення со времен античности до начала XIX ст.* // [mepar.ru](http://mepar.ru) (18.03.2021).

<sup>40</sup> Пор. BBC NEWS|Русская служба. *Испания легализовала эвтаназию. Теперь она разрешена в шести странах мира* // [bbc.com](http://bbc.com) (22.03.2021).

<sup>41</sup> Юдин Д. *В Испании легализовали эвтаназию* // [ua-news.liga.net](http://ua-news.liga.net) (22.03.2021).

<sup>42</sup> Effata. *У Нідерландах різко зросла кількість охочих добровільно піти з життя* // [effata.org.ua](http://effata.org.ua) (22.03.2021).

<sup>43</sup> Хімченко С. *До питання етичних, правових та медичних аспектів евтаназії: український та російський досвід* // [core.ac.uk](http://core.ac.uk) (23.03.2021).

## РОЗДІЛ І.

### ВИНИКНЕННЯ ПРОЕВТАНАЗІЙНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ МАНІПУЛЯТИВНИЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ХИБНОЇ ДУМКИ У СУСПІЛЬСТВІ

---

Згадуючи ще раз про Нову Зеландію, то зазначається, що жителі даної країни, шляхом референдуму проголосували за законне впровадження евтаназії, і вже у листопаді 2021 року цей закон набере чинності<sup>44</sup>. За пропонування закон на референдумі проголосувало більше 65% громадян, після оголошення результатів, прихильники узаконення евтаназії назвали підсумок волевиявлення «перемогою доброти та співчуття»<sup>45</sup>.

Повертаючись до історії, можна зауважити, що вже у XIX столітті відомий німецький філософ Фрідріх Ніцше виступав за впровадження евтаназії, вважаючи, що жити у старшому віці є непристойно, а також, коли хвора особа є безпосередньо залежна від апаратів, що продовжують їй життя, не говорячи вже про те, що така людина робить важким життя й для рідних<sup>46</sup>. У своєму творі «Так казав Заратустра» Ніцше пише:

Життя – це тільки страждання, - так кажуть інші і кажуть правду. То подбайте ж, щоб вас не стало! Подбайте ж аби скінчилось життя, що є тільки стражданням! І нехай ось чого вчить ваша чеснота: ти повинен сам себе вбити! Ти повинен сам себе вкрасти! – Всюди лунає голос тих, хто проповідує смерть, - і світ повниться тими, кому слід проповідувати смерть...Я свою смерть хвалю перед вами – вільну смерть, яка приходить до мене тому, що я хочу. І кожен, хто хоче слави, мусить завчасно попроситися із шанобою і навчитися важкого мистецтва піти своєчасно. Декому життя не вдається – отруйний хробак гризе його серце. Тож нехай він подбає, щоб смерть удалася йому краще. Хай приходять ті, що проповідують смерть швидко! Вони б наче буря обтрусили дерева життя! Та я чую лише, як проповідують смерть повільну і терпіння до всього земного<sup>47</sup>.

Орієнтовно через 100 років після Ніцше відбулася подія, яка дала поштовх до поширення та захисту евтаназії. У 1974 році вийшло видання *Маніфест евтаназії*, яке було опубліковане в журналі *Гуманіст* і підтримане багатьма визначними особистостями<sup>48</sup>.

---

<sup>44</sup> Шаріпов О. – Ткачук Б. *Нова Зеландія стане сьомою країною, де дозволена евтаназія. Населення підтримало це на референдумі* // hromadske. ua(22.03.2021).

<sup>45</sup> Шаріпов – Ткачук. *Нова Зеландія стане сьомою країною, де дозволена евтаназія. Населення підтримало це на референдумі*.

<sup>46</sup> Пор. Мяловицька Н. – Голопапа Д. *Евтаназія: право на життя* // dspace.uzhnu.edu.ua (22.03.2021).

<sup>47</sup> Терешкевич Г. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти* / Навч. Посібник. Львів 2008, 241.

<sup>48</sup> Пор. Терешкевич Г. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти*, 239.

## РОЗДІЛ І.

### ВИНИКНЕННЯ ПРОЕВТАНАЗІЙНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ МАНІПУЛЯТИВНИЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ХИБНОЇ ДУМКИ У СУСПІЛЬСТВІ

---

Відомою та водночас страшною подією ХХ століття було застосування евтаназії для психічнохворих задля очищення генофонду нації, у гітлерівській Німеччині<sup>49</sup>. За весь період даної кампанії було вбито приблизно 250 тисяч людей, проте ситуація надалі кращою не стала, адже осіб із цими розладами не поменшало<sup>50</sup>. Наступним кроком у нацистській Німеччині було, насильне застосовування евтаназії і для окремих категорій суспільства, а саме до неповноцінних людей, старих, хворих новонароджених дітей та інших<sup>51</sup>. Тогочасна влада Німеччини насаджувала думку, що такі люди підлягають знищенню, адже вони не приносять ніякої користі для держави, а навпаки на них витрачається велика кількість коштів із бюджету держави, великою частиною якого були податки громадян.<sup>52</sup> Описана програма носила кодову назву «Т4», яка походила від назви вулиці, на якій було розміщене координаційне бюро, що займалося реалізацією цього плану, а гаслом даної програми було: «Акція – смерть із жалю»<sup>53</sup>. Відбирали кандидатів 42 психіатри Німеччини, проте не оглядали осіб самостійно, лише аналізували спеціальні анкети, які попередньо заповнювали лікарі психіатричних лікарень, що відповідали за пацієнтів<sup>54</sup>. У цій анкеті особи ділилися на такі критерії:

- Шизофренія, епілепсія, енцефаліт, слабоумство, старече слабоумство, паралізовані хворі, пацієнти з діагнозом хвороба Хантінгтона, а також психічно хворі люди, не здатні займатися фізичною працею.
- Пацієнти, що знаходяться на лікуванні більше 5 років.
- Психічно хворі з кримінальним минулим.
- Люди, які не є громадянами Німеччини, або пацієнти неарійського походження<sup>55</sup>.

У ХХ столітті, попри ці страшні речі, які відбувалися в Німеччині, у світі виникало багато громадських організацій, які пропагували евтаназію та

---

<sup>49</sup> Пор. Бойко І. *Біоетика. Вид. 2-ге. Виправлене.* Львів 2008, 141.

<sup>50</sup> Пор. Бойко. *Біоетика*, 141.

<sup>51</sup> Пор. Там само, 141.

<sup>52</sup> Пор. Остролуцька Л. *Програма Т4-«Акція-смерть з жалю» в Третньому Рейху* // disabilityua.blogspot.com (22.03.2021).

<sup>53</sup> Остролуцька. *Програма Т4-«Акція-смерть з жалю» в Третньому Рейху.*

<sup>54</sup> Пор. Каменченко П. *Жертвы красных крестов* // lenta.ru (22.03.2021).

<sup>55</sup> Остролуцька Л. *Програма Т4-«Акція-смерть з жалю» в Третньому Рейху* // disabilityua.blogspot.com (22.03.2021).



## РОЗДІЛ І.

### ВИНИКНЕННЯ ПРОЕВТАНАЗІЙНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ МАНІПУЛЯТИВНИЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ХИБНОЇ ДУМКИ У СУСПІЛЬСТВІ

прагнули її легалізації в тих чи інших державах. Відомими такими організаціями були:

«Товариство добровільної евтаназії (Лондон, 1935 р.), «Товариство за право вмерти» (США, 1938 р.), «Хемлок» (США, 1980 р.), в Австралії (1974 р.), Данія та Японія (1976 р.), Норвегія (1977 р.) та інші. У 80-ті роки створюється Всесвітня Федерація товариств «за право вмерти достойно»<sup>56</sup>.

Варто додати, що такі товариства дуже активно ведуть свою діяльність у світі, а саме: «проводять конференції, видають літературу, відстоюють ідеї про те, що дорослій людині, яка важко страждає від смертельної хвороби, повинно бути дано право на милосердну безболісну смерть»<sup>57</sup>. Активісти, які виступають на захист легалізації евтаназії, стверджують, що така процедура повинна бути на рівні закону в державі, аргументуючи свою позицію так званою теорією про *якість життя*<sup>58</sup>. Прихильники евтаназії вважають, що цінність людського життя визначається його якістю, додаючи сюди також те, що кожна людина є свобідною, а тому вона сама здатна приймати рішення щодо свого життя та смерті<sup>59</sup>. Цю теорію вони трактують так: «безсумнівною цінністю є реальне благополуччя людини. Не кожен має силу лежати паралізованим, щодня потребувати сторонньої допомоги та відчувати постійний біль»<sup>60</sup>.

Як приклад, в Нідерландах, яка була першою країною в Європі, що легалізувала активну евтаназію, і де було визначено такі основні критерії, згідно з якими евтаназія могла б застосовуватися:

- наполеглива повторювана вимога хворого;
- тяжкі страждання без перспективи полегшення;
- інформоване, послідовне, без тиску прийняте рішення;
- доступні методи полегшення страждань виявилися неефективними або були відхилені хворим, а інших методів немає;
- наявність незалежної, але такої ж точки зору інших лікарів<sup>61</sup>.

<sup>56</sup> *Жизнь как ценность. Проблема эвтаназии: существуют ли этические основания права на смерть?* // [www.inggu.ru](http://www.inggu.ru) (23.03.2021).

<sup>57</sup> *Жизнь как ценность. Проблема эвтаназии: существуют ли этические основания права на смерть?*

<sup>58</sup> Пор. Терешкевич Г. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти*. Навч. Посібник. Львів 2008. 241.

<sup>59</sup> Пор. J. Dziedzic. *Eutanazja*, w: *Encyklopedia Bioetyki*. Radom 2005. 156.

<sup>60</sup> Терешкевич Г. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти* / Навч. Посібник. Львів 2008., 241.

<sup>61</sup> Бойко І. *Біоетика*. Вид. 2-ге. Виправлене. Львів 2008. 142.

## РОЗДІЛ І.

### ВИНИКНЕННЯ ПРОЕВТАНАЗІЙНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ МАНІПУЛЯТИВНИЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ХИБНОЇ ДУМКИ У СУСПІЛЬСТВІ

---

Значну роль у популяризації та й зрештою у пропагуванні смерті без страждань для важкохворих, беруть медики, внаслідок чого у світі все більше зростає зацікавленість до евтаназії з боку громадян, свідченням цього є різного роду опитування та дослідження<sup>62</sup>. Як приклад, один відомий дитячий хірург, професор, та як він себе сам позиціонує, прибічник евтаназії стверджує:

Боротьба за життя пацієнта, всупереч існуючим догмам, справедлива тільки до того, поки існує надія, що порятунок можливий. Коли ж вона втрачена, постає питання про милосердя, що і проявляється в евтаназії. Гуманний лікар – це лікар, що робить добро хворому, незважаючи на устояну думку...Евтаназія є справедливою стосовно невиліковно хворих, паралізованих, хворих-дебілів, пацієнтів, які живуть тільки за допомогою життєзабезпечуючої апаратури, а також стосовно немовлят з атрофованим мозком, плодів вагітних жінок, якщо доведено каліцтво або несумісне з життям патологічне порушення, тому що людина відрізняється від тварини розумом і мораллю<sup>63</sup>.

Серед світових медиків, які є прибічниками легалізації евтаназії, знаходиться: Крістіан Баранрд, який був першою людиною, кому вдалося виконати операцію із пересадки серця, Бернар Кушер, член та співзасновник міжнародної медичної гуманітарної організації «Лікарі без кордонів», а також колишній міністр закордонних справ, який сам свідчив про те, що здійснював евтаназію для важкопоранених під час бойових дій у Лівані та В'єтнамі<sup>64</sup>.

Український доцент кафедри теорії та права Подковенко Тетяна у своїй статті наголошує на тому, що кількість прибічників активної евтаназії є меншою, аніж прихильників пасивної евтаназії, основними аргументами останніх, на які вони покладаються щодо правильності у тому щоб прискорювати смерть важкохворим є<sup>65</sup>:

- евтаназія застосовується з метою допомогти хворій людині позбутися страждань;
- евтаназія все одно існує поза правовим полем, а спеціальний закон дозволить проконтролювати цей процес;

---

<sup>62</sup> Пор. Хімченко С. *До питання етичних, правових та медичних аспектів евтаназії: український та російський досвід* // core.ac.uk (24.03.2021).

<sup>63</sup> Хімченко С. *До питання етичних, правових та медичних аспектів евтаназії: український та російський досвід*.

<sup>64</sup> Пор. Подковенко Т. *Евтаназія в Україні: правові аспекти легалізації* // Isej.org.ua (25.03.2021).

<sup>65</sup> Пор. Подковенко Т. *Евтаназія в Україні: правові аспекти легалізації*.

## РОЗДІЛ І.

### ВИНИКНЕННЯ ПРОЕВТАНАЗІЙНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ МАНІПУЛЯТИВНИЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ХИБНОЇ ДУМКИ У СУСПІЛЬСТВІ

---

- відмова від евтаназії може розглядатися як застосування до людини тортур, насильства, жорстокого й такого, що принижує гідність, ставлення;
- людина має право на життя, не має права померти, що вона вільна на законних підставах розпоряджатися своєю власністю, але не своїм життям<sup>66</sup>.

Певна частина прихильників активної евтаназії, основним своїм аргументом вважають: «право людини на самовизначення, в притул до того, щоб самому розпоряджатися своїм життям і відмовитися від негуманного, принижуючого його гідність лікування, у зв'язку із цим говорять про раціональне, тобто ретельно обдумане самогубство, що дозволяє припинити марні страждання»<sup>67</sup>. Окрім цього аргументу, прибічники активної евтаназії, зокрема і в пострадянських країнах виступають за те, щоб дана смертельна процедура могла б бути введеною в медичну практику за умов наявності таких ознак: свідоме та настійливе прохання хворого; неможливість полегшити страждання хворого відомими засобами; точний, безсумнівний доказ неможливості порятунку життя, встановлений колегією лікарів при обов'язковій однастайності; попереднє повідомлення органів прокуратури<sup>68</sup>.

Частина прихильників евтаназії стверджує, що справжньою можна вважати лише активну евтаназію, а не пасивну, адже під розумінням пасивної евтаназії потрібно опиратись на те, що медик не має за своє основне завдання, та не зосереджений на тому, щоб позбавити життя пацієнта, але він намагається зупинити його страждання<sup>69</sup>.

У статті «Право лікаря на евтаназію<sup>70</sup>», декілька українських медиків виділяють наступні пункти, через які у сучасному суспільстві питання евтаназії знову набирає актуальності:

- Успіхи медичної техніки та клінічної фармакології розширили прикордонну зону між життям та смертю;

---

<sup>66</sup> Подковенко Т. *Евтаназія в Україні: правові аспекти легалізації* // lsej.org.ua (25.03.2021).

<sup>67</sup> Ругаєва В. *Евтаназія – благая смерть или убийство в законе* // eir.pstu.edu (30.03.2021).

<sup>68</sup> Пор. Черников Е. – Зарецкий М. – Черникова Н. *Право врача на эвтаназию: проблемы, суждения, поиск альтернативы* // mif-ua.com (30.03.2021).

<sup>69</sup> Пор. Подковенко Т. *Евтаназія в Україні: правові аспекти легалізації* // lsej.org.ua (30.03.2021).

<sup>70</sup> Черников Е. – Зарецкий М. – Черникова Н. *Право врача на эвтаназию: проблемы, суждения, поиск альтернативы* // www.mif-ua.com (30.03.2021).

## РОЗДІЛ І.

### ВИНИКНЕННЯ ПРОЕВТАНАЗІЙНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ МАНІПУЛЯТИВНИЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ХИБНОЇ ДУМКИ У СУСПІЛЬСТВІ

- Кваліфікована медична допомога вмираючим з використанням сучасної медичної техніки та фармпрепаратів потребує немало матеріальних витрат. Тут також варто сказати про старіння населення в економічно розвинутих країнах та винесення проблеми похилих людей в якості пріоритетних медично-соціальних програм громадського розвитку;
- В епоху у якій все більше продовжується технічна та наукова революція, змінюється світосприйняття людини, у його розумінні збільшується пріоритетність духовних цінностей<sup>71</sup>.

Канадський єпископ Томас Коллінз, так висловлюється щодо причин легалізації евтаназії та поширення її ментальності в Канаді: «Проявом цієї нової ментальності є, серед іншого, високий показник самогубств серед молоді, вони вчаться від керівництва країни, що життя, яке нібито не має сенсу, треба просто закінчити»<sup>72</sup>. Тут варто також подати контраргументи, які наводять противники легалізації евтаназії, а саме:

- рішення про евтаназію може бути здійснене поспішно та невважено, оскільки в стані хвороби особа може не усвідомлювати повністю й об'єктивно наслідки своїх рішень і дій;
- законодавче закріплення можливості евтаназії здійснить безпосередній вплив на суспільну свідомість;
- узаконення евтаназії може сприяти зловживанням з боку медичного персоналу та призвести до небажання лікарів боротися за життя тяжко хворих пацієнтів. Оскільки існуватиме законна можливість звільнення від відповідальності за такі дії;
- евтаназія суперечить медичній етиці, оскільки лікар, який погодився на евтаназію, зраджує самому собі, клятві Гіппократа, яка спрямована на захист життя і здоров'я людини;
- наявна можливість зловживання евтаназією з боку родичів хворого для їхнього збагачення, прийняття спадщини тощо;
- критерій невиліковності важко визначити тоді, коли можна чекати від науки зцілення від серйозних хворіб і зменшення страждань хворих<sup>73</sup>.

Окрема частина дослідників явища евтаназії, досить часто у своїх працях, хоч і не підтримуючи загалом дану практику, допускає її застосування для важкохворих лише за трьома спеціальними умовами, які на їхній погляд є найбільш правильні з етичної точки зору, зокрема:

- застосування такої процедури тільки до повнолітніх дієздатних осіб, які є невиліковно хворими на термінальній стадії хвороби;

<sup>71</sup> Черников Е. – Зарецкий М. – Черникова Н. *Право врача на эвтаназию: проблемы, суждения, поиск альтернативы* // [www.mif-ua.com](http://www.mif-ua.com) (30.03.2021).

<sup>72</sup> *Евтаназія формує ментальність – схиляє до самогубств* // [credo.pro](http://credo.pro) (30.03.2021).

<sup>73</sup> Подковенко Т. *Евтаназія в Україні: правові аспекти легалізації* // [lsej.org.ua](http://lsej.org.ua) (30.03.2021).

## РОЗДІЛ І.

### ВИНИКНЕННЯ ПРОЕВТАНАЗІЙНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ МАНІПУЛЯТИВНИЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ХИБНОЇ ДУМКИ У СУСПІЛЬСТВІ

- перебування невиліковно хворого у свідомості, повне усвідомлення свого діагнозу та можливих результатів свого лікування;
- самостійність прийняття рішення про евтаназію через нестримність страждань шляхом подання письмової заяви<sup>74</sup>.

Можна зауважити, що багато прихильників евтаназії покладаються та аргументують правильність її застосування опираючись на вислови чи праці відомих медиків, які описують ким стає людина в певний момент прогресування хвороби. Як приклад, тут можна навести слова російського судового медика А. П. Громова, який стверджував: «Людина, у якої відмер мозок, не дивлячись на прибори, які підтримують кровообіг і дихання, не може рахуватися живою, це ніщо інше як *живий труп*»<sup>75</sup>. Подібно до Громова висловився ще один медик В.А. Неговський: «Коли у людини відмер мозок, це вже не особа, а “серцево-легеневий препарат”, істота, яка вже ніколи не зможе повернутися до свідомого життя, а приносить лише порожні страждання рідним та близьким»<sup>76</sup>.

Письменниця Леся Олендій у одній із своїх статей щодо цього роду висловлювань порушує проблему людського мислення з точки зору лише біології людини, вона пише: «Біологізм подає людину лише як організовану матерію, згусток тканин. Матерія розпадається – і на тому припиняється її життя. Таке світобачення може бути підставою для будь-якої форми евтаназії»<sup>77</sup>.

На сьогоднішній час, загальними критеріями, за якими людина вважається мертвою є сукупність таких ознак:

- зупинка серцевої діяльності (відсутність пульсу, скорочення серця, зупинка біологічної активності серця на електрокардіограмі);
- зупинка дихання;
- зникнення функцій центральної нервової системи ( відсутність спонтанних рухів, рефлексів, біоелектричної активності мозку на енцефалограмі);

<sup>74</sup> Подковенко Т. *Евтаназія в Україні: правові аспекти легалізації* // lsej.org.ua (30.03.2021).

<sup>75</sup> Черников Е. – Зарецкий М. – Черникова Н. *Право врача на эвтаназию: проблемы, суждения, поиск альтернативы* // www.mif-ua.com (06.04.2021).

<sup>76</sup> Черников Е. – Зарецкий М. – Черникова Н. *Право врача на эвтаназию: проблемы, суждения, поиск альтернативы*.

<sup>77</sup> Олендій Л. *Евтаназія: гідна смерть чи вбивство* // ucu.edu.ua (06.04.2021).

**ВИНИКНЕННЯ ПРОЕВТАНАЗІЙНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ МАНІПУЛЯТИВНИЙ ВПЛИВ  
НА ФОРМУВАННЯ ХИБНОЇ ДУМКИ У СУСПІЛЬСТВІ**

- не дає ефекту штучна вентиляція легень та масаж серця протягом 20 хвилин чи багатократні проведення дефібриляції серця;
- артеріальний тиск при проведенні масажу серця не підіймається вище 60 мм рт.ст., пульс на периферичні судини не проводиться, не звужуються зіниці при реакції на світло, не рожевіють шкірні покриви<sup>78</sup>.

Вище перелічені критерії є вкрай важливими, адже вони дозволяють лікарям зрозуміти, у якому стані перебуває пацієнт.

**1.3. Помилкове розуміння суспільством поняття «легкої смерті»**

Якщо говорити про саме поняття *легка смерть*, яке напряду вживається по відношенню до слова *евтаназія*, то тут варто вказати, що цей термін був використаний Конгрегацією Віровчення в «Декларації про евтаназію» у 1980 році, де є детальне роз'яснення справжньої суті явища евтаназії, а відповідно і спростування багатьох суб'єктивних тверджень щодо цього терміна<sup>79</sup>. Сьогоднішнє суспільство все більше схиляється до того, щоб легалізувати евтаназію, в тому числі і в Україні і це зумовлено багатьма чинниками. Як приклад, під час опитування, яке відбулося 10 років тому, що проводив інститут Горшеніна, (тоді було опитано більш як 1 тисячу осіб із багатьох регіонів України), було визначено, що лише 37,1% від усіх респондентів висловилися проти запровадження евтаназії, що на 20% менше, ніж було 4 роки до цього<sup>80</sup>.

Відомий доктор медицини Жак Судо, у своїй книзі «Евтаназія» описує про те, як у суспільстві прихильники *легкої смерті*, навмисно створюють свого роду безлад у розумінні активної та пасивної евтаназії, у чому їх дуже активно підтримували засоби масової інформації, де під активною евтаназією трактується словосполучення «*допомогти померти*», а під пасивною – «*дати померти*»<sup>81</sup>. Автор стверджує, що таке змішання не є несуттєвим, бо воно

<sup>78</sup> Черников Е. – Зарецкий М. – Черникова Н. *Право врача на эвтаназию: проблемы, суждения, поиск альтернативы* // [www.mif-ua.com](http://www.mif-ua.com) (06.04.2021).

<sup>79</sup> Пор. Судо Ж. *Эвтаназия* // [www.gumer.info](http://www.gumer.info) (17.04.2021).

<sup>80</sup> Пор. Рапаєва М. *Евтаназія у сучасному суспільстві та перспективи її доцільності в Україні* // [webcache.googleusercontent.com](http://webcache.googleusercontent.com) (17.04.2021).

<sup>81</sup> Пор. Судо Ж. *Эвтаназия* // [www.gumer.info](http://www.gumer.info) (17.04.2021).

## РОЗДІЛ І.

### ВИНИКНЕННЯ ПРОЕВТАНАЗІЙНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ МАНІПУЛЯТИВНИЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ХИБНОЇ ДУМКИ У СУСПІЛЬСТВІ

використовується навмисно для того, аби привести лікарів та громадську думку до помилкової дилеми<sup>82</sup>:

- або ви гуманний і можете співчувати ближньому – а це означає, що ви повинні переступити через недозволене (спричинити смерть)
- або ви ставите абстрактні догми вище простого людського співчуття - а відповідно, не зупинитеся навіть перед тим, щоб продовжити ці марні страждання, яких не змогли б самі пережити<sup>83</sup>.

Український філософ Тетяна Гардашук<sup>84</sup>, порушуючи проблему суспільної думки щодо популяризації евтаназії говорить так:

Суспільна думка відіграє надзвичайно важливу роль щодо практики евтаназії. В Європі та в економічно розвинених країнах після Другої світової війни цінність життя набула надзвичайно великої ваги. Це пережитий досвід війни, концтаборів, нацистських практик, досвід Холокосту. Водночас за останні роки зросли стандарти якості життя. Змінюється і уявлення людей про те, як вони хочуть жити і як не хотіли б жити. Цінується вже не саме життя, а його якісне і змістовне наповнення<sup>85</sup>.

Повертаючись до праці Жака Судо, можна побачити, що він намагається правильно роз'яснити саму суть евтаназії, а також описати, в яких саме випадках можна говорити про її «справжнє» застосування як таке. Він зупиняється на тому, що евтаназія за своєю природою впливає завжди від наміру, де наголошує на тому, що<sup>86</sup>:

- про евтаназію мова йде лише тоді, коли є намір покласти кінець життя даної особи чи прискорити її смерть;
- про евтаназію не йде мова, коли стараються полегшити страждання якої-небудь особи, яка знаходиться на останній стадії важкої хвороби, призначаючи їй медикаменти, які лише непрямим образом можуть прискорити фізіологічний процес смерті. В такому випадку не ставлять собі за ціль «допомогти померти», але намагаються зменшити її біль за допомогою препаратів, які лише в якості побічного ефекту можуть прискорити наближення кінця. Смерть тут не провокується навмисно, прямим образом, але є можливим наслідком обезболюючої терапії<sup>87</sup>.

<sup>82</sup>Пор. Судо Ж. *Евтаназія* // [www.gumer.info](http://www.gumer.info) (17.04.2021).

<sup>83</sup>Судо Ж. *Евтаназія*.

<sup>84</sup>Гардашук Тетяна – філософ. Доктор філософських наук. Закінчила Київський університет (1980) та Амстердамський університет (1995). Від 1982 року працює в Інституті філософії НАНУ (Київ): від 1989 – ст. н.с. відділу філософських проблем природознавства та екології. Організувала низку міжнародних екологічних проектів. Проводила власні дослідження філософських проблем природознавства та екології. [Пор. *Енциклопедія сучасної України* [esu.com.ua](http://esu.com.ua) (19.04.2021)].

<sup>85</sup>Шклярська О. *Евтаназія: «хороша смерть», вбивство, акт милосердя чи право людини?* // [racurs.ua](http://racurs.ua) (19.04.2021).

<sup>86</sup>Пор. Судо Ж. *Евтаназія* // [www.gumer.info](http://www.gumer.info) (19.04.2021).

<sup>87</sup>Судо Ж. *Евтаназія*.

**ВИНИКНЕННЯ ПРОЕВТАНАЗІЙНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ МАНІПУЛЯТИВНИЙ ВПЛИВ  
НА ФОРМУВАННЯ ХИБНОЇ ДУМКИ У СУСПІЛЬСТВІ**

Тетяна Мішаткіна, білоруський експерт у сфері соціальних наук, зазначає, що в наш час набирає все більшої і більшої сили технологічний прогрес, і в той же час менше беруться до уваги, або ж взагалі нівелюються загальні морально-традиційні принципи<sup>88</sup>:

Дії, які оцінюються у традиційній моральній свідомості як вбивство чи самогубство, в новому технологічному просторі біології і медицини набувають іншого статусу, який визначається іншими морально-етичними принципами, суть яких – «гідно жити – гідно померти». Деякі автори вважають, що нова реальність у значній мірі сприяє формуванню у медицині, поряд з традиційною системою охорони здоров'я, нової функції – забезпечення смерті<sup>89</sup>.

Італійський медик у сфері неонатології, а також відомий біоетик Карло Беллієні, у своїй статті описує історію одного британця, який через пухлину біля хребта, вирішив звернутися до швейцарської клініки «Dignitas» з проханням про застосування щодо нього евтаназійної процедури, і додає, що зараз дедалі більше західне суспільство схиляється до автономії, у плані вирішення продовження чи припинення власного життя, але водночас такі дії засуджуються різними асоціаціями, зокрема асоціація «Nidcap» засуджує безвідповідальне лікування, яке дуже часто отримують люди з розумовими чи тілесними вадами, а також стверджує, що такі особи є «невидимими» для національної системи охорони здоров'я<sup>90</sup>.

Підсумовуючи, потрібно зазначити, що на сьогоднішній час маніпуляції щодо того, щоб узаконити евтаназійні процедури у світі набирають все більше сили і несуть дедалі значнішу загрозу для життя людини. Світ через вислови відомих осіб намагається популяризувати евтаназію як універсальне явище, яке нібито принесе добро для людини полегшуючи її відхід із цього життя, трактуючи людину як сотворіння, яке саме може вільно обирати своє майбутнє,

---

<sup>88</sup> Пор. Шклярская О. *Евтаназия: «хорошая смерть», убийство, акт милосердия или право человека?//* racurs.ua (19.04.2021).

<sup>89</sup> Шклярская О. *Евтаназия: «хорошая смерть», убийство, акт милосердия или право человека?*

<sup>90</sup> Bellieni C. *Eutanasia, routine di una società che scarta i malati? //* www.mpvroma.org (20.04.2021).



## РОЗДІЛ І.

### **ВИНИКНЕННЯ ПРОЕВТАНАЗІЙНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ МАНІПУЛЯТИВНИЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ХИБНОЇ ДУМКИ У СУСПІЛЬСТВІ**

---

забуваючи при цьому про свого Творця, і упускаючи той факт, що такі дії будуть мати жахливі наслідки для усіх сторін того чи іншого виду вбивства.

## **РОЗДІЛ II. РОЗГЛЯД ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ІДЕЙ ПІТЕРА СІНГЕРА ТА ЇХ КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ**

Протягом усього існування людства, людина задумувалася про такі поняття як життя і смерть. На відміну від життя, смерть може прийти до людини у різних своїх проявах. Для когось смерть приходила природньо, як приклад від віку, хтось гинув на полі бою, але у певної частини людей, тілесне життя завершувалося через зовнішні, свідомі, ціленаправлені та неприродні чинники. Останнє явище у світі називають вбивством. У сучасному суспільстві, як вже згадувалося у першому розділі, існує зацікавлення з боку населення щодо того, щоб пришвидшити смерть людині за її бажанням. Популяризація евтаназії відбувається через різні публікації чи вислови відомих людей, прихильників евтаназії, що напряду суперечать навчання Святого Письма, породжуючи дискусії та ставлячи нові виклики, зокрема перед Церквою і перед тими, хто виступає за збереження людського життя, яким вповні може розпоряджатися лише Бог.

У цьому розділі за основу ми плануємо розглянути, найбільш провокативні проевтаназійні ідеї, які висловлює австралійський філософ та прибічник утилітарної біоетики Пітер Сінгер. Також ми плануємо дослідити та критично проаналізувати твердження інших прихильників евтаназії та співставити їх між собою.

### **2.1. Погляди Пітера Сінгера щодо поняття «евтаназії»**

Для справжніх християн життя є великою цінністю, яку дарував Бог людині, через свою безмежну любов до неї. Ми як створіння Бога, не вправі розпоряджатися кількістю відведених нам років, днів чи навіть хвилин життя на землі. Проте у наш час, окрема частина людей прагне сама вповні розпоряджатися своїм життям, і навіть смертю, не задумуючись, хто привів її до життя у цей світ. Лєвова частка в насаджені «культури смерті» належить відомим людям у сфері медицини, які намагаються донести до суспільства те,

що людина живучи на землі не повинна страждати, через різного роду випробовування, як приклад хвороби, які приносять лише біль та горе.

Одним серед відомих прихильників евтаназії у світі виступає Пітер Сінгер<sup>91</sup>. Він є частково прибічником утилітаристських ідей британського філософа Джона Стюарда Міла<sup>92</sup>. У своїй праці «Про свободу», Стюард стверджує про *простий принцип*, який повинен існувати у світі, де суспільство має встановлювати і дотримуватися певних правил, які не посягають на свободу іншої людини<sup>93</sup>. Цей принцип звучить так:

Єдиною метою, за якою людство гарантує, індивідуально чи колективно, заважаючи свободі дії будь-якого з їх числа, є самозахист... Єдина частина поведінки будь-якої людини, для якої він піддається суспільству, – це те, що стосується інших. У тій частині, яка стосується лише його самого, його незалежність, безумовно, абсолютна. Індивід є суверенним над самим собою, над своїм тілом і розумом<sup>94</sup>.

Пітер Сінгер сформулював вищезгаданий принцип, як «принцип поваги до автономії»<sup>95</sup>. Пояснюючи свою ідею, австралійський філософ підкреслює начебто про важливість нашої поваги до свободи іншої людини тим, щоб не перешкоджати, та навіть більше, допомогти їй зробити те, на що вона має право, а саме, у випадку її страждань під час хвороби бажання пришвидшити свою смерть<sup>96</sup>. На думку австралійського утилітариста, всі нещастя у світі походять від «порожніх» страждань, серед яких він виділяє три основні проблеми: глобальна бідність; жорстоке ставлення до тварин, які є беззахисними, а також те, як ми вмираємо, щодо останнього наголошує, що такі страждання припинити є найлегше<sup>97</sup>. Сінгер стверджує:

Найпростішими стражданнями з усіх, які мають закінчитися, будуть страждання пацієнтів, які знають, що вони помирають, і які не хочуть переживати останні дні,

---

<sup>91</sup> Сінгер П. (1946-) – австралійський філософ. Народився в Мельбурні в сім'ї євреїв із Відня, які виїхали із анексованої нацистами Австрії. Після закінчення школи вступ до Мельбурнського університету. Відомим у світі є завдяки книзі «Звільнення тварин». [Пор. *Бібліотека «Куб»* www.koob.ru (25.09.2021)].

<sup>92</sup> Стюард Міл Д. (1806 – 1873) – англійський філософ і економіст... Автор багатьох книг з логіки, філософії наук, політики і «чистої економічної теорії». [Пор. *Економіческая школа* seinst.ru (25.09.2021)].

<sup>93</sup> Пор. *Piter Singer on Voluntary Euthanasia. In James E. White text* // web.mnstate.edu (25.09.2021).

<sup>94</sup> Стюарт М. *Про Свободу*. Триліс 2001, 10.

<sup>95</sup> *Piter Singer on Voluntary Euthanasia. In James E. White text* // web.mnstate.edu (25.09.2021).

<sup>96</sup> Пор. *Piter Singer on Voluntary Euthanasia. In James E. White text*.

<sup>97</sup> Пор. *Singer P. We should end the suffering of patients who know they are dying and want to do so peacefully* // *The Guardian*. www.theguardian.com (30.09.2021).

## РОЗДІЛ II. РОЗГЛЯД ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ІДЕЙ ПІТЕРА СІНГЕРА ТА ЇХ КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ.

---

тижні чи місяці вмирання. Якщо лікар готовий допомогти пацієнтові померти спокійно, коли пацієнт зробив ретельний і розумний запит на цю допомогу, чий інтерес посилюється перетворенням цього лікаря на злочинця?... Чому ми повинні вважати, що неправильно допомагати комусь померти, якщо він ретельно подумавши, просить вас про цю допомогу і має вагомні підстави для такого звернення<sup>98</sup>?

Найбільш важливою з точки зору класифікації евтаназії, для Сінгера залишається саме добровільна евтаназія. Професор не називає таке явище вбивством, для нього це лише «бажання людини, на яке вона має право»<sup>99</sup>, проте з наголосом на тому, що такі права можуть мати лише ті особи, і для того, щоб таке право мати: «людина повинна бути здатною бажати того, на що має право»<sup>100</sup>. Задля нібито підтвердження своєї ідеї, австралієць наводить наступні утилітаристські, фундаментальні, на його думку, аргументи:

- класичне утилітарне твердження стверджує: «оскільки самосвідомі істоти здатні боятися власної смерті, їхнє вбивство є гіршим моральним злом, ніж вбивство не самосвідомих істот, і має негативний вплив на інших;
- утилітарний принцип вважає, що бажання жертви продовжити жити, є важлива причина проти вбивства;
- теорія прав, відповідно до якої, для того щоб мати право, особа повинна мати здатність бажати того, на що вона має право. Тому для того, щоб мати право на життя, людина повинна мати можливість бажати свого власного подальшого існування;
- повинна бути повага до автономних рішень «раціональних агентів»<sup>101</sup>.

Іншими словами, у Сінгера все ж залишається таке поняття як вбивство людини, яке як він вважає, морально більшим злом, ніж вбивство інших істот, як приклад тварин, проте, як він наголошує, у тому випадку, коли стоїть питання про надання чи не надання добровільної евтаназії людині, яка цього потребує, гіршим є – її не надавати<sup>102</sup>.

Ідея Сінгера полягає в тому, що заборонаю добровільної евтаназії, для людини, яка цього сама потребує, буде нібито перешкоджання її щастю, адже

---

<sup>98</sup> Pop. Singer P. *We should end the suffering of patients who know they are dying and want to do so peacefully* // *The Guardian*. [www.theguardian.com](http://www.theguardian.com) (30.09.2021).

<sup>99</sup> Piter Singer on *Voluntary Euthanasia*. In James E. White text // [web.mnstate.edu](http://web.mnstate.edu) (25.09.2021).

<sup>100</sup> Piter Singer on *Voluntary Euthanasia*. In James E. White text.

<sup>101</sup> Singer P. *Practical Ethics. Second Edition*. Melbourne 1993, 194.

<sup>102</sup> Singer P. *Practical Ethics. Second Edition*, 194.

## РОЗДІЛ II. РОЗГЛЯД ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ІДЕЙ ПІТЕРА СІНГЕРА ТА ЇХ КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ.

---

вона є самосвідомою істотою і хоче припинити свої страждання, проте не отримує бажаного, і впадає у ще більші муки усвідомлюючи, що такі страждання продовжуватимуться<sup>103</sup>.

Попри закиди щодо ідей австралійця від різних організацій, які виступають на захист людського життя і водночас противників евтаназії, у будь-яких її видах, Сінгер зупиняється на розгляді трьох основних проблем добровільної евтаназії, які на його думку, є тими самими запобіжниками у дозволах на проведення процедур пришвидшення припинення життя пацієнта. Першою проблемою для противників<sup>104</sup> Сінгера є те, що ми ніколи до кінця не можемо бути впевненими в тому, що евтаназія була добровільною, до прикладу, лікар сам може вбити хворого і сказати, що це було його добровільним рішенням<sup>105</sup>. На це австралієць шаблонно відповідає, як можна вирішити цю проблему, а саме: що сама держава повинна створити певні запобіжні заходи, щоб такі речі не відбувалися, як це звичайно робиться щодо багатьох інших зловживань у різних сферах в країні<sup>106</sup>. В додаток до цього, австралійський філософ стверджує, що ми можемо покладатися на багаторічний досвід інших держав, які легалізувавши добровільну *допомогу при вмиранні*, на рівні закону, згодом, не скасовували таке рішення, адже нібито побачили позитивний вплив такого явища на суспільство<sup>107</sup>.

Наступним аргументом опонентів Сінгера, які виступають щодо заборони проведення добровільної евтаназії, є те, що обов'язково буде певна кількість помилок, під час проведення процедур пришвидшення смерті пацієнта, на що професор відповідає<sup>108</sup>: «Якщо ми стурбовані малою кількістю шкоди, яка буде завдана у нашому переслідуванні великої кількості

---

<sup>103</sup> Поп. Piter Singer on Voluntary Euthanasia. In James E. White text // web.mnstate.edu (01.10.2021).

<sup>104</sup> Пітер Сінгер у своїх творах дає відповіді своїм опонентам: організаціям, богословам, особам, які виступають проти легалізації та застосування евтаназії.

<sup>105</sup> Поп. Piter Singer on Voluntary Euthanasia. In James E. White text // web.mnstate.edu (01.10.2021).

<sup>106</sup> Поп. Piter Singer on Voluntary Euthanasia. In James E. White text.

<sup>107</sup> Поп. Peter Singer. *We should end the suffering of patients who know they are dying and want to do so peacefully* // *The Guardian*. www.theguardian.com (01.10.2021).

<sup>108</sup> Поп. Piter Singer on Voluntary Euthanasia. In James E. White text // web.mnstate.edu (01.10.2021).

## РОЗДІЛ II. РОЗГЛЯД ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ІДЕЙ ПІТЕРА СІНГЕРА ТА ЇХ КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ.

---

товарів, то ми також повинні зменшити обмеження швидкості на дорогах тощо. Подібно є і з добровільною евтаназією»<sup>109</sup>. Цими словами Сінгер вважає, що не потрібно зважати на ту малу кількість невдач, які трапляються у випадку застосування допомоги при вмиранні, але дивитися, на так зване суспільне «добро», яке буде принесене для людей, у випадку прийняття закону про легалізацію евтаназії. Професор з Мельбурну також наводить наступні умови, за якими можна узаконити евтаназію:

- процедура має проводитися лише лікарем;
- пацієнт явно просить про евтаназію таким чином, щоб не залишити сумнівів в свого бажанні вмерти;
- рішення пацієнта є належно інформованим, вільним і вічним;
- пацієнт має невідворотній стан, який викликає довгострокові фізичні чи психічні страждання, які хворий вважає нестерпними;
- немає розумної альтернативи (розумної з точки зору пацієнта), полегшити страждання хворого;
- лікар проконсультувався із іншим незалежним спеціалістом, який погоджується з його чи її судженням<sup>110</sup>.

Останній же, третій аргумент, який висувають опоненти Сінгера, стверджує про те, що легалізувавши добровільну евтаназію, тим самим буде надано занадто багато свободи особистості, адже наступне, що зможуть вимагати люди, буде до прикладу вживання наркотичних препаратів<sup>111</sup>. Професор дає відповідь на це питання, стверджуючи, що нам потрібно мати повагу до автономії, тільки тоді, коли такий вибір особи, на який вона навіть маючи право, є раціонально обгрунтованим, додаючи, що наркоманія, аж ніяк не підходить на те, щоб вважатися раціонально обгрунтованим явищем, тим самим наголосивши, що утилітаристи також не толерують певні речі, навіть ті, які також походять від свободи особи<sup>112</sup>.

Говорячи про легалізацію евтаназії, в тій чи іншій країні, на думку Сінгера, сама інформація для людини, яка страждає на невиліковну хворобу, про те, що вона може скористатися правом на пришвидшення смерті, вже є

---

<sup>109</sup> Поп. *Piter Singer on Voluntary Euthanasia. In James E. White text // web.mnstate.edu (01.10.2021).*

<sup>110</sup> Singer P. *Writings on an Ethical Life*. New York 2001, 197.

<sup>111</sup> Поп. *Piter Singer on Voluntary Euthanasia. In James E. White text // web.mnstate.edu (01.10.2021).*

<sup>112</sup> Поп. *Piter Singer on Voluntary Euthanasia. In James E. White text.*

**РОЗДІЛ II.**  
**РОЗГЛЯД ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ІДЕЙ ПІТЕРА СІНГЕРА ТА ЇХ КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ.**

---

певного роду позитивним моментом в самосвідомості<sup>113</sup>. Для австралійського професора, є незрозумілим, як він сам стверджує, чому пацієнтам із психічними захворюваннями, які терплять нестерпні муки, не надають право скористатися процедурою пришвидшення смерті, як це дозволено у відповідних країнах тим особам, які страждають у зв'язку із фізичними хворобами<sup>114</sup>. Сінгер пише:

Можна не сумніватися, що деяким психічно хворим людям лікування не допомагає і вони сильно страждають. Важко зрозуміти, чому, якщо страждати на невиліковну фізичну хворобу достатньо для допомоги при вмиранні, то страждання, які є настільки ж гіршими від невиліковних психічних захворювань, також не повинні бути достатніми. Більше того, для людей, які страждають на невиліковну депресію або інші психічні захворювання, та які не реагують на лікування, лише визнання, що вони мають право на евтаназію, само по собі може зробити життя більш стерпним<sup>115</sup>.

У одній із праць Сінгер подає свою ідею, яка носить назву «ідея життя, що не вартує того щоб жити»<sup>116</sup>, сенсом якої є те, що людині життя не потрібне тоді, коли воно не відповідає якимось стандартам цінностей, певному ідеальному базовому рівню, який повинен бути досягнутим, щоб життя було достатнім того, щоб бути прожитим, а згодом мертвим і похороненим<sup>117</sup>. Як конкретні приклади, нібито правильності, своєї ідеї австралієць наводить історії життя і, на жаль, смерті конкретних людей. Одним із таких прикладів є п'ятимісячний малюк J., який народився передчасно і мав пошкоджений мозок, внаслідок чого не міг дихати без респіратора, а окрім цього дитина була сліпою, глухою і не могла сидіти, проте була здатна відчувати біль<sup>118</sup>. Цього малюка було вбито за рішенням суду, судді якого вважали за потрібне припинити життя невинної людської істоти. Для Сінгера, про що він сам стверджує, така річ як – етика святості життя, є пережитком, який залишився з тих часів, коли наукова революція

---

<sup>113</sup> Поп. Singer P. *Extending the Right to Die // Project – syndicat*. [www.project-syndicate.org](http://www.project-syndicate.org) ( 06.10.2021).

<sup>114</sup> Поп. Singer P. *Extending the Right to Die*.

<sup>115</sup> Там само.

<sup>116</sup> Singer P. *Writings on an Ethical Life*. New York 2001, 203.

<sup>117</sup> Поп. Singer P. *Writings on an Ethical Life*, 203.

<sup>118</sup> Поп. Там само, 205.

**РОЗДІЛ II.**  
**РОЗГЛЯД ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ІДЕЙ ПІТЕРА СІНГЕРА ТА ЇХ КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ.**

---

знаходилася ще не на такому рівні як сьогодні<sup>119</sup>. Професор додає, що для нього реальною проблемою у дебатах щодо евтаназії є те, що сьогодні на противагу цьому явищу порушуються питання про етику святості життя, за яку, як він сам наголошує, ми могли ховатися раніше<sup>120</sup>. Загалом для австралійського вченого на противагу евтаназії, саме Церква, становить найбільшу загрозу, тому що, як він вважає, вона займається пропагуванням святості життя<sup>121</sup>. Мельбурнський філософ звинувачує Церкву у тому, що вона ставлячи все нові і нові рамки у медичній сфері, що стосується лікування людини та збереженні її життя, намагається приховати недоліки у своєму навчанні.<sup>122</sup> Він пише:

Розрізняють звичайні та екстраординарні форми лікування, які дозволяють знімати респіратори у коматозних хворих. Ми даємо анестезію пацієнтам для того щоб їх перестали мучити болі, даючи масивні дози препаратів, які вбивають їх, хоча ми говоримо, що це не евтаназія, тому що наш намір полягає в тому, щоб полегшити біль. Ми відбираємо для лікування новонароджених дітей, із важкими формами інвалідності, залишаючи їх вмирати, але при цьому стверджуємо, що їх не вбиваємо[...]<sup>123</sup>.

Можна зауважити, що у розумінні Сінгера, дітям, що тільки народилися, чи людям, які вже знаходяться у старшому віці, і водночас мають інвалідність, життя у сучасному світі, навіть із своїми недоліками є нещасливим і таким, що зумовлює лише страждання та відчай. Ще однією «корисною» річчю за умови легалізації добровільної евтаназії, на думку австралійця, для людей, які страждають на ті чи інші хвороби, буде те, що на ранніх стадіях хвороби, пацієнти зможуть вповні радіти своєму життю, не думаючи про майбутнє, та не переймаючись за те, щоб встигнути вчинити самогубство допоки вони мають сили, і не стати «порожнім лушпинням»<sup>124</sup>. Прикладом до свого суб'єктивного твердження, Сінгер наводить таку особу як Джилліан Беннетт, яка була канадським адвокатом, якій лікарі повідомили

---

<sup>119</sup> Поп. Gordon P. *Rethinking Peter Singer. A Christian Critique*. Downers Grove, Illinois.2002. 126.

<sup>120</sup> Поп. Gordon P. *Rethinking Peter Singer. A Christian Critique*.126.

<sup>121</sup> Поп. Там само.

<sup>122</sup> Поп. Gordon P. *Rethinking Peter Singer. A Christian Critique*. Illinois 2002, 126.

<sup>123</sup> Gordon P. *Rethinking Peter Singer. A Christian Critique*,126.

<sup>124</sup> Поп. Singer P. *Extending the Right to Die // Project – syndicat*. www.project-syndicate.org ( 06.10.2021).



про страшний діагноз деменція, після чого вона покінчила життя самогубством, адже як сама Беннет стверджувала, що вона вже не зможе насолоджуватися своїм життям, і не хоче щоб її життя вповні залежало від лікарів, які мали б нею опікуватися, а також могли б з цього скористатися<sup>125</sup>.

### **2.1.1. Три основних «правила» Пітера Сінгера задля «революції в біоетиці»**

Сінгер у своїх працях наголошує на тому, що для легалізації евтаназії в світі потрібно три ключових революційних правила, які повинні замінити попередні «застарілі». Ці правила професор називає «заповідями». Перша «заповідь» професора з Австралії звучить так: «Признайте, що вартість людського життя варіюється»<sup>126</sup>, витіснивши при цьому, як він сам стверджує старе правило, яке полягає в тому, щоб відноситися до всіх людських життів як рівних між собою, і тут же він намагається сказати, що нам потрібно ставитися до людей відповідно до їх здібностей, тобто аналізувати, мислити та співпрацювати з іншими<sup>127</sup>. Тим самим, як стверджує автор, так званої «заповіді», це дозволить нам визнати подібно як суд, що життя, яке є без свідомості не вартує нічого, адже як пише Сінгер: «без свідомості в нас більше немає тієї здатності, яка приходить до нас із народженням, а саме взаємодія із оточуючими людьми»<sup>128</sup>, і додає:

Абсурдність твердження, яке подають християни, про те, що всі людські життя цінні, є очевидною, адже тоді ми повинні були б мати безтермінове лікування хворих, включаючи аненцефальних дітей, із постійною підтримкою дихання, навіть тоді коли мозок є мертвим, тому що якщо людське життя має однакову цінність, незалежно від того, чи володіє вона здатністю до свідомості чи ні, навіщо тоді зациклюватися на смерті мозку, а не на смерті тіла в цілому<sup>129</sup>?

Професор постійно підкреслює те, що є велика частина населення у світі, яка не підтримує релігійні погляди, і додає, що є навіть велика кількість християн, які також не розуміють, чому Церква виступає проти легалізації

---

<sup>125</sup> Поп. Singer P. *Extending the Right to Die // Project – syndicat*. [www.project-syndicate.org](http://www.project-syndicate.org) (06.10.2021).

<sup>126</sup> Singer. *Extending the Right to Die // Project – syndicat*. [www.project-syndicate.org](http://www.project-syndicate.org) (06.10.2021).

<sup>127</sup> Поп. Gordon P. *Rethinking Peter Singer. A Christian Critique*. Illinois 2002, 128.

<sup>128</sup> Gordon. *Rethinking Peter Singer. A Christian Critique*, 128.

<sup>129</sup> Там само, 128.

**РОЗДІЛ II.**  
**РОЗГЛЯД ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ІДЕЙ ПІТЕРА СІНГЕРА ТА ЇХ КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ.**

---

добровільної евтаназії, і загалом, на його думку, меншина, яка має негативні думки проти запровадження добровільної евтаназії у світі чи її прямо заперечує, не повинна насаджувати цю думку іншим людям і не має їх відмовляти від їхньої особистих переконань, які Церква може не поділяти<sup>130</sup>.

Наступна заповідь Пітера Сінгера на шляху до легалізації евтаназії у світі, має такі слова: «Візьміть на себе відповідальність за наслідки своїх вчинків»<sup>131</sup>. Автор наголошує на тому, що найперше ми повинні відмовитися від розрізнення між собою діяльності та бездіяльності, та зв'язаних із ними важливістю намірів, але дивитися лише на наслідки, які принесе для нас цей акт<sup>132</sup>. Такою «заповіддю» Сінгер намагається витіснити, чи радше замінити правило, яке існувало в традиційній людській моральній етиці: «Ніколи навмисно не позбавляйте життя невинної людини»<sup>133</sup>. За його словами питання розрізнення між собою таких явищ як вбивство та дозвіл на смерть не є чітким і залишається неоднозначним<sup>134</sup>. Задля достовірності своїх слів, що ми несемо відповідальність, як за наші дії так і за бездіяльність, і пов'язані із ними важливість наміру та погляд лише на наслідки, Сінгер наводить приклад лікарів, які дотримуючись римо-католицького вчення, проводили операції краніотомії, що були єдиним способом, аби запобігти смерті як матері, так і її дитини<sup>135</sup>. При цьому не розуміючи, чому людина, яка хоче померти і може померти набагато легше, тут мається на увазі введення смертельної ін'єкції, адже така смерть, за словами автора, є кращою, аніж відхід до вічності від пневмонії чи голоду, який настане внаслідок відключення трубок, через які подається їжа до організму, не може цього зробити<sup>136</sup>. В доповнення до цього, Сінгер також порівнює не

---

<sup>130</sup> Поп. Singer P. *We should end the suffering of patients who know they are dying and want to do so peacefully* // *The Guardian*. [www.theguardian.com](http://www.theguardian.com) (02.10.2021).

<sup>131</sup> Gordon P. *Rethinking Peter Singer. A Christian Critique*. Illinois 2002, 132.

<sup>132</sup> Поп. Gordon. *Rethinking Peter Singer. A Christian Critique*, 132.

<sup>133</sup> Singer P. *Rethinking Life and Death: The Collapse of Our Traditional Ethics* // *Publishers Weekly* [www.publishersweekly.com](http://www.publishersweekly.com) (03.10.2021).

<sup>134</sup> Поп. Gordon P. *Rethinking Peter Singer. A Christian Critique*. Illinois 2002, 132.

<sup>135</sup> Поп. Gordon. *Rethinking Peter Singer. A Christian Critique*, 132.

<sup>136</sup> Поп. Там само, 132.

**РОЗДІЛ II.**  
**РОЗГЛЯД ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ІДЕЙ ПІТЕРА СІНГЕРА ТА ЇХ КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ.**

---

призначення антибіотиків пацієнту, без яких наступить смерть, із свідомим введенням смертельної ін'єкції хворому, адже за його словами, як один так і другий спосіб ведуть до одного результату<sup>137</sup>. Як вважає професор, в обидвох випадках, відповідати за свої рішення повинен кожен із лікарів, адже, за його словами, було б неправильно, якщо той лікар, який вирішив не давати антибіотики пацієнту, не буде покараний<sup>138</sup>.

За викривленими на свою користь, словами австралійського захисника *легкої смерті*, багато противників евтаназії, можуть сказати, що лікар, який не призначив антибіотиків пацієнту, без яких наступить смерть, напряду не вбивав хворого, а лише дозволив тій особі померти, адже у християнському світі є певні норми моралі, які забороняють вбивство невинних людей, але не говорять про те, що можна дозволити пацієнту померти<sup>139</sup>. На вищезгадані слова своїх опонентів, мельбурнський захисник евтаназії стверджує так:

Дана відповідь (про моральність проти вбивства невинних людей, але не проти того, щоб дозволити пацієнту померти) розглядає загальноприйняте моральне правило так, як таке, що не підлягає сумніву, проте, далі воно не запитує, чи повинні ми мати моральне правило проти вбивства, але не проти того, щоб дозволити померти. Але ми вже побачили, що умовно прийнятий принцип святості людського життя є нестерпним. Моральні правила, які забороняють вбивство, але приймають «дозволити померти», не можна рахувати як те, що розуміється само собою. Відмова від таких випадків приводить нас до висновку, що немає ніякої внутрішньої моральної різниці між вбивством і дозволом померти<sup>140</sup>.

Доповнюючи вищезгадані слова, Сінгер відкидає те, про що, як він стверджує, наголошують противники «допомоги при вмиранні», а саме, що різниця між відмовою від лікування, необхідного для продовження життя, і даванням смертельної ін'єкції, зводиться до наміру з яким це робиться, адже в першому випадку, не йдеться про свідоме знищення людині, на відмінну від надання ін'єкції, суть якої зводиться до того, щоб заподіяти смерть пацієнту<sup>141</sup>.

---

<sup>137</sup> Пор. Singer P. *Practical Ethics. Second Edition*. Melbourne 1993, 208.

<sup>138</sup> Пор. Singer P. *Practical Ethics. Second Edition*, 208.

<sup>139</sup> Пор. Там само, 209.

<sup>140</sup> Там само, 209.

<sup>141</sup> Пор. Singer P. *Practical Ethics. Second Edition*. Melbourne 1993, 209.

Третя ж, «основна заповідь» Пітера Сінгера, звучить так: «Поважайте бажання людини жити чи померти»<sup>142</sup>. За основу він бере визначення про поняття *людини* згідно Джона Лока, тобто особи, яка користується розумом та прагне до безперервної роботи над своєю ідентичністю, із чого випливає, наступна думка самого австралійця, що<sup>143</sup>:

Тільки людина хоче продовжувати жити, надіятися і планувати майбутнє. Це означає, що припинення життя людей всупереч їхній волі, відрізняється від припинення життя істот, які не є людьми. Неособи не мають волі чи права на життя. А тому, оскільки ані новонароджена дитина, ані риба не є особами, неправильність вбивства таких істот не така суттєва, як вбивство людини<sup>144</sup>.

Можна зауважити, що атеїстичний мельбурнський професор, визначає людину, лише як продукт, який повинен мати особливі якості, щоб вважатися людиною. Новонароджені діти, які вповні є такими самими людьми та особистостями як і все інше населення в світі, навіть тоді, коли вони страждають на певні хвороби, для Сінгера є «істотами» без права на життя, що є цілком антиморальною та хибною думкою австралійського професора.

Підсумовуючи варто наголосити, що думки та ідеї Пітера Сінгера, щодо поняття евтаназії носять характер, який йде всупереч навчанню Церкви, та такий, де нівелюється воля та права хворої людини, трактуючи її істотою, яка неспроможна принести користь для суспільства. У даних ідеях також прослідковується думка про те, що сама людина є вправі розпоряджатися власним життям, не зважаючи на всі моральні засади, які існують у людському суспільстві.

## **2.2. Поняття терміну «легкої смерті» у розумінні Пітера Сінгера та Хельги Куш**

У цьому підрозділі продовжимо висвітлення основних ідей Пітера Сінгера щодо поняття терміну *легкої смерті*, а також намагатимемося порівняти дані

---

<sup>142</sup> Пор. з Gordon P. *Rethinking Peter Singer. A Christian Critique*. Illinois 2002, 134.

<sup>143</sup> Пор. з Gordon. *Rethinking Peter Singer. A Christian Critique*, 134.

<sup>144</sup> Пор. Там само, 134.

**РОЗДІЛ II.**  
**РОЗГЛЯД ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ІДЕЙ ПІТЕРА СІНГЕРА ТА ЇХ КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ.**

---

твердження із висловлюваннями Хельги Куш<sup>145</sup>, активного представника проевтаназійної ментальності, а також особи, яка виступає за легалізацію у світі пришвидшення смерті невиліковно хворим у світі.

У одному із своїх меморандумів, як стверджує австралійський біоетик, у ході багатьох досліджень, вона дійшла до висновку, що евтаназія повинна бути легалізованою і щодо цього наводить два аргументи<sup>146</sup>:

- Перша причина є етичною, у вузькому сенсі цього терміну. Як і багато інших, я вважаю, що неправильно відмовляти смертельно хворим і страждаючим пацієнтам у прямій допомозі вмирати. Відмовити у цьому праві компетентним, добре проінформованим пацієнтам означає не поводитися з ними як з особами та як з автономними моральними агентами. Це свідчить про відсутність моральної поваги до людей як до особистостей.
- Друга група причин охоплює етичні підстави у ширшому розумінні цього терміну. Він стосується питань державної політики, питань справедливості, а також контролю та регулювання<sup>147</sup>.

У своїх працях Хельга Куш, ставить питання про те, чи існує різниця і чи є вона насправді така морально важлива, між тим, щоб вбити людину, і дозволити їй померти природньо, а також між активною та пасивною евтаназією<sup>148</sup>. Подібно до свого колеги Пітера Сінгера, Куш також є прихильницею утилітариста Джона Мілла та його поглядів щодо існування людини у світі. Вона наголошує на тому, що держава робить велику помилку, коли обмежує права на свободу своїх громадян, які на її думку, можуть самі приймати рішення, у тих чи інших питаннях, які стосуються їхнього життя чи смерті, а також наводить щодо цього, знову ж таки як в свою чергу це робить Сінгер<sup>149</sup>. У своїй книзі «Про свободу» утилітарист Мілл стверджує, що єдиною метою із якою можна на основі права здійснювати владу, над будь-яким членом цивілізованої спільноти, наперекір його волі, це тоді, коли вона

---

<sup>145</sup> Хельга Куш (нар.1940 - ) – австралійський філософ науковець, викладач. Президент Всесвітньої федерації товариств за право померти, 1992-1994 роки. Член Австралійської асоціації філософії та Міжнародної асоціації біоетики (член комітету в 1994-1996 роках). Науковий співробітник Центру біоетики людини, доцент філософії, консультант Комісії по правах людини в Австралії. Доктор філософії університету Монаша в Австралії. Старший науковий співробітник Мельбурнського університету з 2001 року. [Пор. *Prabook prabook.com* (04.10.2021)].

<sup>146</sup> Пор. з Kuhse H. *Memorandum by Dr Helga Kuhse // Parliament. publications.parliament.uk* (04.10.2021).

<sup>147</sup> Kuhse. *Memorandum by Dr Helga Kuhse*.

<sup>148</sup> Пор. *Przewodnik po Etyce. Kuhse H. // Warszawa 2000, 341*.

<sup>149</sup> Пор. Kuhse H. *Memorandum by Dr Helga Kuhse // Parliament. publications.parliament.uk* (04.10.2021).

робить чи може зробити певну шкоду іншій людині, проте, за словами британського утилітариста, коли ти робиш собі самому шкоду, своєму власному тілу чи розумові, то в цьому випадку такі дії вважаються суверенними<sup>150</sup>. Можна побачити із вищесказаного, що Куш є також послідовницею утилітаристських тверджень щодо людської свободи, які йдуть всупереч загальнолюдськими моральними цінностям.

Австралійський біоетик Х. Куш також коментує ідеї шведського професора Торбйорна Теннсьйо, який запропонував ввести, на прохання пацієнта, як альтернативу добровільній евтаназії, так звану «термінальну седацию», тобто медичну процедуру, яка використовується для заспокоєння та зменшення болю у вмираючого пацієнта в останні години його життя<sup>151</sup>. На рахунок запровадження цього явища Куш стверджує, що вона справді може стати альтернативним засобом для багатьох прихильників добровільної евтаназії, для неї ж «термінальна седация» – це навмисне введення та підтримка глибокої несвідомості у невиліковно хворих пацієнтів доти, допоки не настане смерть у поєднанні із відмовою хворому у лікуванні та забезпеченні звичайними засобами для підтримки життя, зокрема не надання води та їжі, а також додає, що Церква не підтримає таку процедуру, адже в основі неї лежить намір дочасно припинити життя людини<sup>152</sup>. Цими словами австралійка вважає, що як евтаназія так і процедура, яку пропонує шведський професор Теннсьйо, буде вважатися одним і тим самим, адже намір, з яким виконується ця процедура лікарем є однаковим<sup>153</sup>.

У одній із своїх статей Хельга Куш наводить твердження про те, що вбивство людини, не потрібно підносити до морально гіршого вчинку по відношенню до того, щоб дати людині померти, а в деяких випадках, за її

---

<sup>150</sup> Пор. Kuhse. *Memorandum by Dr Helga Kuhse*.

<sup>151</sup> Пор. Kuhse H. *Why terminal sedation is no solution to the voluntary euthanasia debate* // Springer Link. [springer.com](https://www.springer.com) (04.10.2021).

<sup>152</sup> Пор. Kuhse. *Why terminal sedation is no solution to the voluntary euthanasia debate*.

<sup>153</sup> Пор. Там само.

**РОЗДІЛ II.**  
**РОЗГЛЯД ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ІДЕЙ ПІТЕРА СІНГЕРА ТА ЇХ КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ.**

---

словами, вбивство вважається кращим рішенням<sup>154</sup>. Австралійський біоетик, стверджує, що дія може бути не тільки чинником моральної важливості, але може визначати переваги дії, тобто, чи насправді готова особа вбивати із співчуття чи з користі, адже, за словами жінки, незалежно від мотивів вбивства інших людей або активної евтаназії, такі дії не є гіршими, аніж дозволити померти або здійснити пасивну евтаназію, тому що, як продовжує австралійка, нібито коли мотивом вбивства слугує користь для іншого, тоді вбивство може бути морально кращим кроком, аніж дозволити померти<sup>155</sup>.

Потрібно наголосити на тому, що Хельга Куш також активно критикує, та піддає сумніву постанови Церкви щодо заборон практик зі передчасним припиненням життя щодо хворих. Вона стверджує, що у Декларації про евтаназію прописані неправильні ідеї, щодо морально допустимої норми лікування хворого<sup>156</sup>. Австралійка наводить приклад, де стверджує, що застосування лікарем ін'єкції, яка призведе до смерті хворого, для того щоб закінчити його страждання, є цілком зрозумілим і це не викликає ніяких суперечок, тому що саме таким чином лікар закінчує із свідомим наміром життя пацієнта, проте, продовжує Куш, чи так само навмисно лікар обриває життя хворого тоді, коли збільшує йому дозу знеболюючих, при цьому знаючи, що ці препарати можуть пришвидшити смерть пацієнту, а також тим, що лікар забирає респіратор у хворого, який підтримує його життя, внаслідок чого настає смерть<sup>157</sup>. Після наведених вищесказаних запитань, біоетик наголошує, що більшість людей скажуть, що евтаназія, як явище присутнє лише у першому випадку, але не в двох інших, через те, що випадки, які є з безпосередньо ймовірним наслідком певної дії, відрізняються від передбачуваного наслідку, іншими словами, коли лікар вводить надмірну кількість препаратів, які мають полегшити біль, то у цьому випадку він не

---

<sup>154</sup> Поп. Sedillo A. *Why Killing Is Not Always Worse and Is Sometimes Better Than Letting Die* // Course Hero [www.coursehero.com](http://www.coursehero.com) (04.10.2021).

<sup>155</sup> Поп. Sedillo. *Why Killing Is Not Always Worse and Is Sometimes Better Than Letting Die*.

<sup>156</sup> Поп. *Przewodnik po Etyce. Kuhse H.* // Warszawa 2000, 343.

<sup>157</sup> Поп. *Przewodnik po Etyce. Kuhse H.*

**РОЗДІЛ II.**  
**РОЗГЛЯД ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ІДЕЙ ПІТЕРА СІНГЕРА ТА ЇХ КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ.**

---

має прямого наміру пришвидшити смерть людині, але тільки передбачає, що ризик смерті є досить великий<sup>158</sup>. Об'єктивно Куш не розрізняє між собою два процеси, вказані вище, а саме введення більшої кількості знеболюючих препаратів, які застосовуються для того, щоб полегшити страждання пацієнта, і виймання респіраторного апарату, які в своїй суті є різними, але цього Церква не схвалює, адже в другому випадку слугує намір в тому, щоб цілеспрямовано передчасно позбавити життя пацієнта.

Куш також ставить під сумнів думку, що активна евтаназія є більш негуманнішим явищем аніж пасивна, через те, що страждання пацієнта без введення смертельної ін'єкції будуть продовжуватися<sup>159</sup>. За словами австралійки є безліч доказів того, що паліативна опіка, насправді не контролює та не позбавляє страждань багатьох хворих, але як вона вважає, насправді дозволяє пацієнту повільно та болісно вмирати, тому потрібно одразу допомогти хворому позбутися цього, шляхом пришвидшення смерті через ін'єкцію, адже на її думку, і в одному, і в другому випадку є одна й та ж мета, а тому доповнює Куш: «настав час розширити міркування, і застосувати це для легалізації активної добровільної евтаназії<sup>160</sup>.

Не можна не згадати, про ще одне важливе питання у сфері евтаназії, а саме про запит на пришвидшення смерті від неповнолітніх. Як відомо у таких країнах як Нідерланди та Бельгія, дані смертельні процедури можуть поширюватися і щодо дітей, після проходження певних кроків, що передбачає закон.

Розглядаючи питання, щодо застосування смертельної ін'єкція для неповнолітніх, то варто зазначити, що у Нідерландах у законі прописано те, що пришвидшення смерті не може бути застосоване проти дітей, які не досягли 12-річного віку, в Бельгії ж вікові обмеження не прописані, але

---

<sup>158</sup> Пор. *Przewodnik po Etyce*. Kuhse H. // Warszawa 2000. 343.

<sup>159</sup> Пор. Go J. *Is letting someone die 'morally better than killing them?* // *Stuff Nation* [www.stuff.co.nz](http://www.stuff.co.nz) (05.10.2021).

<sup>160</sup> Go J. *Is letting someone die 'morally better than killing them?*



**РОЗДІЛ II.**  
**РОЗГЛЯД ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ІДЕЙ ПІТЕРА СІНГЕРА ТА ЇХ КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ.**

---

вказано, що кожен запит на евтаназію повинен бути розглянутим групою лікарів, психологом та психіатром, а також за обов'язковою згодою батьків неповнолітнього<sup>161</sup>. Говорячи про саму дитину, то вона повинна знаходитися, як вказується в критеріях надання процедури прискорення смерті, в безнадійному становищі, яке супроводжується постійними та нестерпними болями, які не можливо припинити чи зменшити, та які в найближчому часі призведуть до смерті<sup>162</sup>.

На захист вищесказаної процедури виступає Пітер Сінгер, для якого неповнолітні, мають такі самі права як і дорослі, а тому вони також самі вправі розпоряджатися власним життям, адже за словами австралійського професора: «Вікові рамки завжди, хіба що за певним виключенням, є умовними»<sup>163</sup>. Сінгер непослідовно в такій проблематиці відводить провідну роль у обранні рішень. Як стверджує професор, вікові рамки є приблизними у відношенні прийманні певних рішень із розумовими здібностями, тут він наводить приклад із наданням права в голосуванні за кандидата в президенти або ж отримання водійських прав<sup>164</sup>. Сінгер стверджує, що за останні декілька років, був лише один випадок у задоволенні запиту неповнолітнього, щодо надання йому смертельної ін'єкції, а якщо такі запити продовжаться, то для таких випадків потрібно створити окрему групу фахівців, які займатимуться аналізом, свідомості та раціональності у спроможності прийняття рішень малолітніми пацієнтами, тим самим, нібито стане неможливо посягати на чие-небудь право на життя, і водночас такий аналіз, на думку австралійця: «дасть право припинити своє життя тим, хто насправді здатний прийняти “розумний” вибір і скористатися таким правом»<sup>165</sup>.

---

<sup>161</sup> Поп. Singer P. *Do children have the right to die* // Project Syndicate [www.project-syndicate.org](http://www.project-syndicate.org) (06.10.2021).

<sup>162</sup> Поп. Singer P. *Do children have the right to die*.

<sup>163</sup> *Детская эвтаназия может войти в норму* // Информационно-Аналитический Портал: «Пролайф Беларусь» [www.pro-life.by](http://www.pro-life.by) (06.10.2021).

<sup>164</sup> Поп. Singer P. *Do children have the right to die* // Project Syndicate [www.project-syndicate.org](http://www.project-syndicate.org) (06.10.2021).

<sup>165</sup> Singer P. *Do children have the right to die* // Project Syndicate [www.project-syndicate.org](http://www.project-syndicate.org) (06.10.2021).

Наступною проблемою, яка несе вкрай велику загрозу християнським моральним цінностям, є ідея, яку активно поширюють Пітер Сінгер і Хельга Куш. Мова йде про легалізацію «легкої смерті» для новонароджених, які народилися на світ вже із інвалідністю або ж із важкою невиліковною хворобою, і таким чином, за словами австралійців, будуть тягарем для своїх батьків, яким доведеться ціле своє життя їх утримувати, а окрім цього, вони не зможуть стати корисними для суспільства.

Однією із спільних праць Пітера Сінгера та Хельги Куш була книга «Чи повинна дитина жити», у якій автори описували життя хворих новонароджених дітей, а найголовніше доводили, чому щодо них потрібно застосовувати практики дочасного припинення життя, адже за словами австралійських філософів: «Життя таких дітей, часто не достойне того, щоб жити»<sup>166</sup>. Пітер Сінгер стверджує, що вбивство новонароджених не можна прирівнювати до вбивства «нормальних» людей, тому що вони нібито не мають характеристик, через які людина вважається особою, а професор наголошує, що такими характеристиками є раціональність, самосвідомість та автономія<sup>167</sup>. Ще один «аргумент», за «правильність» припинення життя немовляті-інваліду, який наводить мельбурнський професор, зводиться до того, що батьки, для яких народження здорової дитини є святом, під час якого всі радіють, у випадку із народженням хворої дитини, сумують та важко страждають, а також у випадку окремих хворіб, які супроводжуються багатьма операціями, як приклад важке розщеплення хребта, коли лікарі, як пише Сінгер, самі вважають, що з такою інвалідністю краще позбавити дитину життя, аніж відправляти на операційний стіл<sup>168</sup>.

Говорячи про Хельгу Куш, яка є соратницею Пітера Сінгера, а також як і він, активним прихильником дочасного припинення життя хворих, в тому

---

<sup>166</sup> Tolmein O. *The Case of Peter Singer: A liberal theorist of «ethanasia» and National Socialism // Texte und Meer* www.tolmein.de (06.10.2021).

<sup>167</sup> Поп. Singer P. *Practical Ethics. Second Edition // Melbourne* 1993, 182.

<sup>168</sup> Поп. Singer P. *Practical Ethics. Second Edition*, 182.

**РОЗДІЛ II.**  
**РОЗГЛЯД ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ІДЕЙ ПІТЕРА СІНГЕРА ТА ЇХ КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ.**

---

числі і новонароджених дітей-інвалідів підкреслює, що продовжувати життя немовлятам, які ніколи нічого не будуть відчувати, але водночас зостануться живими суто з медичної точки зору, є недоцільно, також вони наче будуть не в змозі щось відчувати чи усвідомлювати, а таким чином не зможуть насолоджуватися життям<sup>169</sup>. Можна зауважити, що Куш оперує подібною риторикою в поглядах, щодо застосування евтаназії до новонароджених, як Сінгер, зводячи все до чисто матеріальної користі для суспільства.

Підсумовуючи розділ, потрібно наголосити на тому, що в першу чергу ідеї як П. Сінгера так і Х. Куш, щодо застосування евтаназійних процедур є легковажними, адже тут людина розцінюється не як досконале Боже творіння, життям якої не вправі ніхто розпоряджатися, в тому числі і вона сама, але людська особа у розумінні людей є лише істота, яка існуючи у світі повинна бути корисною суспільству своїм існуванням. Насправді жахливою здається риторика австралійців щодо припинення життя немовлят-інвалідів, які хочуть жити і бояться вмирати як і кожна людина на землі, проте не в змозі це висловити. Загрозливо звучать критерії Сінгера, згідно з якими він вирішує чи людині потрібно жити, таким чином пробуючи поставити себе на місце Бога, а також агітуючи своїми працями людей, до виступів за легалізацію евтаназії, як нібито потрібного та важливого явища для блага суспільства. Не можна не згадати про новітні «заповіді», які австралієць нав'язує суспільству, чим намагається протистояти Церкві та справжнім правдивим ідеям, які Вона проголошує людям. На нашу думку, дискредитація Церкви та виставлення Її як застарілої моделі для наслідування та повчань життя, є одним із завдань Сінгера, що він і активно намагається робити, та на що в свою чергу реагує Церква даючи свої контраргументи.

---

<sup>169</sup> Поп. Kuhse H. Singer P. *The Future of Baby Doe // The New York Review* www.nybooks.com (06.10.2021).

## **РОЗДІЛ III. МОРАЛЬНА ОЦІНКА ОКРЕМИХ ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ТВЕРДЖЕНЬ ПІТЕРА СІНГЕРА НА ОСНОВІ ПРАЦЬ ЕЛІО ЗГРЕЧЧІ**

Сучасне секуляризоване суспільство все більше намагається стати незалежним та отримати хибну свободу, у якій сама людина буде здатна вирішувати фундаментальні питання свого існування у світі, без будь-яких моральних правил, які Церква, згідно з настановами Христа, проповідує для людей. Ідеї, які пропагують окремі особи, зображають людину, як єдиного керівника власного життя, який вправі одноосібно ним розпоряджатися. Пацієнт, який страждає на певну невиліковну хворобу і який не бажає залишити місце для Бога у своєму серці, прибігає до нав'язливих пропозицій, котрі під фальшивим щастям, що полягає у дочасному припиненні життя та досягненні так званої *легкої смерті*, пропонують представники легалізації смерті без страждань, і в підсумку губить своє життя, що не зводиться лише до щасливого перебування у нашому світі, але яке прямує до справжнього та вічного життя у Царстві Божому, місце, яке було приготоване Богом всім нам.

У третьому розділі буде оцінено з моральної сторони окремі проевтаназійні твердження Пітера Сінгера, описані у другому розділі, які він разом із своїми прибічниками, намагається поширити у суспільстві. За основу буде взято твори та повчання італійського кардинала Еліо Згреччі (1928-2019 р.р.), який виступав проти поширення легалізації евтаназії в світі та був активними захисником святості людського життя.

### **3.1. Вчення Еліо Згреччі щодо хибності в дочасному припиненні людського життя**

Людське життя для християн є великим даром, який Бог дарує своєму створінню, адже ми сотворені з волі Господа, якому належить наше життя, і лише Він насправді вправі ним розпоряджатися та вирішувати, коли кликати нас до вічності. Одним із провідних борців за святість людського життя, який

водночас був і противником пропаганди застосування та легалізації евтаназії у світі, є італійський кардинал Еліо Згречча<sup>170</sup>.

У своїх працях італійський кардинал дає контраргументи щодо ідей, які висувають прихильники легалізації *легкої смерті*, як нібито позитивної процедури, що «покликана» принести «щастя» людині. Варто додати, що за твердженням самого єпископа, в основі своїх досліджень він використовує та аналізує церковні документи, серед яких є декрети Соборів, звернення понтифіків тощо. У одній із своїх праць владика наводить доповідь папи Пія XII у 1944 році, у зв'язку із активними практиками застосування евтаназії, у нацистській Німеччині, де як вже вказувалося, застосовувався за вказівкою влади метод введення лікарями смертельної ін'єкції невиліковно хворим та пацієнтам психіатричних лікарень, у якій глава Римо-Католицької Церкви виголошує традиційне вчення Церкви, де вказується, що важким гріхом і переступом закону, є покарання смертною карою людини, що не вчинила жодного злочину, але яку повноправно судити може лише Бог, а також папа додає, що ніхто в світі, ні одна приватна особа, ні одна людина, не мають права дозволити лікарю виконати дію, яка має на меті викликати смерть особи, адже обов'язок лікаря полягає в тому, щоб рятувати людину, але не вбивати її<sup>171</sup>.

Еліо Згречча розглядає три різні шаблі застосування *легкої смерті* у сучасному світі, які діляться на категорії за ступенем збільшення серйозності<sup>172</sup>. За основу він бере енцикліку «*Evangelium Vitae*», в якій святий папа Іван Павло II, наголошує, що: «евтаназія є серйозним порушенням Закону Божого як морально неприпустиме свідоме вбивство людської особи»<sup>173</sup>. Говорячи про три «рівні» евтаназії, кардинал Згречча стверджує, що прихильники пришвидшення смерті, найперше виступали за те, щоб допомогти хворій людині передчасно

---

<sup>170</sup> Еліо Згречча (італ. Elio Sgreccia; 06.06.1928 – 05.06.2019) – кардинал, почесний президент Папської академії життя. Директор Інституту біоетики на факультеті медицини та хірургії. З 1990 по 2006 роки був членом Італійського національного комітету з біоетики. 5 листопада 1992 року він був призначений секретарем Папської ради у справах сім'ї. [Пор. *La Santa Sede press.vatican.va* ( 07.10.2021)].

<sup>171</sup> Пор. Sgreccia E. *Manuale di bioetica. Volume I. Fondamenti ed etica biomedica*. Milano 1999, 728.

<sup>172</sup> Пор. Згречча Э. - Тамбоне В. *Биоэтика Учебник*. Москва 2001, 356.

<sup>173</sup> Іван Павло II. Енцикліка *Evangelium Vitae*. Рим 1995, п. 65.

**РОЗДІЛ ІІІ**  
**МОРАЛЬНА ОЦІНКА ОКРЕМИХ ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ТВЕРДЖЕНЬ ПІТЕРА СІНГЕРА НА**  
**ОСНОВІ ПРАЦЬ ЕЛІО ЗГРЕЧЧІ.**

---

померти, через важкість страждань, які вона отримує внаслідок прогресування хвороби, а далі ці самі послідовники закликають до заподіяння смерті, навіть без будь-якої згоди на це самого пацієнта, тут вже мова йде про недобровільну евтаназію, третім рівнем, є вбивство новонароджених дітей, які є найбільш беззахисними, та яких Пітер Сінгер, не вважає людьми, адже у них не є присутні характеристики свідомої людини, забуваючи той факт, що людина протягом всього свого життя знаходиться на певних етапах розвитку особистості<sup>174</sup>. Можна зауважити, що з плином часу зазіхання на людське життя від прихильників евтаназії стає все більш інвазивним та егоїстичним.

Повертаючись до питання легалізації застосування смертельної процедури щодо неповнолітніх та новонароджених, про яку висловлювався Пітер Сінгер, де він також згадує і про свободу вибору, яку ми не повинні забирати ні в кого, то тут за словами єпископа Еліо Згреччі, виходить великий абсурд, адже, як продовжує ієрарх<sup>175</sup>: «Такі дії залишають дітей права на життя, адже найперше дитині потрібна моральна, психологічна, і що найважливіше духовна підтримка»<sup>176</sup>. Єпископ Згречча на новину про легалізацію евтаназії для новонароджених в Нідерландах говорить про так званий закон «слизької доріжки», в даному випадку, це постійне падіння вниз, коли повноваження щодо надання смертельної процедури ставатимуться дедалі ширшими і розповсюджуватимуться на різні вікові категорії<sup>177</sup>. На закиди від прихильників *легкої смерті*, що нібито аргумент щодо «слизької доріжки» є неправильним та слабким, єпископ не погоджується, і наголошує, що на його думку такий закон показує те, що «ефективність» такого аргументу є в тому, що він передбачає відсутність найважливіших та абсолютних цінностей, які мають спиратися, супроводжуватися, а також підтримуватися очевидним моральним

---

<sup>174</sup> Пор. Сгреччя Э. - Тамбоне В. *Биоэтика Учебник*. Москва 2001, 356.

<sup>175</sup> Пор. *Эвтаназия ребёнка вызвала возмущения и протесты* // Православная Жизнь pravlife.org (07.10.2021).

<sup>176</sup> *Эвтаназия ребёнка вызвала возмущения и протесты*.

<sup>177</sup> Пор. Sgreccia E. *Legalizing Euthanasia for Children in the Netherlands* // EWTN: Global Catholic Network www.ewtn.com (07.10.2021).

**РОЗДІЛ III**  
**МОРАЛЬНА ОЦІНКА ОКРЕМИХ ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ТВЕРДЖЕНЬ ПІТЕРА СІНГЕРА НА**  
**ОСНОВІ ПРАЦЬ ЕЛІО ЗГРЕЧЧІ.**

---

релятивізмом<sup>178</sup>. Щодо так званого закону «слизької доріжки», то як стверджує єпископ, він, на жаль, поширюється не лише на таке явище як евтаназія, але і на інші «гріховні сфери», такі як аборти дітей, яким поставлений діагноз аненцефалії<sup>179</sup> або ж ті, які були зачаті «не заплановано», а також, коли мова йде про продовження роду, де є часті звернення про допомогу у зачатті дитини, гомологічним способом, який за словами владики: «закінчується видачою дозволу на терапевтичне клонування»<sup>180</sup>.

У своєму вченні щодо хибності у застосуванні евтаназії, кардинал Еліо Згречча запевняє, що великою проблемою для хворого є стан самотності, адже дуже часто буває так, що члени сім'ї після того, як дізналися, що їхній близький має невиліковну хворобу, відвертаються від нього, залишаючи його без елементарної підтримки та моральної допомоги<sup>181</sup>. В свою чергу неоціненну роль у підтримці пацієнта роблять медичні працівники, які насправді намагаються допомогти хворому у перенесенні його страждань, проте дуже часто буває так, що до хворого лікарі відносяться не належним чином, та навіть більше, вони першими ініціюють хворому про можливість застосування щодо нього процедури передчасного припинення життя<sup>182</sup>. Після чого до пацієнта, котрий втрачає будь-яку надію, і залишається віч на віч із хворобою, приходять відчуття так званої «соціальної смерті»<sup>183</sup>. Щодо таких пацієнтів єпископ говорить:

Прохання, що походить від людського серця, яке надзвичайно важко бореться із своїми стражданнями та нестерпним болем, особливо тоді, коли сили покидають і

---

<sup>178</sup> Пор. з Sgreccia E. *Legalizing Euthanasia for Children in the Netherlands* // EWTN: Global Catholic Network ewtn.com (07.10.2021). Релятивізм – методологічний принцип, який полягає в запереченні можливості пізнання об'єктивної істини на основі нібито повної відносності всіх наших знань. Релятивізм, як основа теорії пізнання, є не тільки визнання відносності наших знань, а й заперечення якої б то не було об'єктивної, незалежно від людства існуючої, мірки або моделі. [Пор. *КАРТАСЛОВ.PU* kartaslov.ru (08.10.2021)].

<sup>179</sup> Аненцефалія – це внутрішньоутробний порок розвитку плоду, який формується на ранніх термінах вагітності, який зазвичай пов'язаний з впливом токсичних речовин, шкідливих факторів навколишнього середовища, інфекцією. Аненцефалія є грубим пороком розвитку головного мозку і виявляється в частковій або повній відсутності великих півкуль головного мозку, м'яких тканин, кісток, склепіння черепа. [Пор. *Параграф online.zakon.kz* (08.10.2021)].

<sup>180</sup> Sgreccia E. *Legalizing Euthanasia for Children in the Netherlands* // ewtn.com (07.10.2021).

<sup>181</sup> Пор. Petrini M. *Linee di Pastorale Del Morte*. Moderatore: Prof. Elio Sgreccia. Roma 1990,173.

<sup>182</sup> Пор. Petrini M. *Linee di Pastorale Del Morte*, 173.

<sup>183</sup> Пор. Там само, 173.

**РОЗДІЛ ІІІ**  
**МОРАЛЬНА ОЦІНКА ОКРЕМИХ ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ТВЕРДЖЕНЬ ПІТЕРА СІНГЕРА НА**  
**ОСНОВІ ПРАЦЬ ЕЛІО ЗГРЕЧЧІ.**

---

водночас приходить відчай та спокуса того, щоб здатися перед хворобою, перш за все просить про дружбу, співчуття та підтримки під час випробувань<sup>184</sup>.

Тут також варто додати, як Еліо Згречча підкреслює, що аргументи щодо хибності застосування евтаназії не повинні базуватися лише на вірі, але це повинно впливати із самої поваги до істини людського життя<sup>185</sup>. Адже як стверджує автор, захист життя хворого і вмираючого не має зводитися тільки до того, що це є обов'язком християнина, але має визнаватися у свідомості будь-якої людини на світі, де життя повинне розцінюватися як велике благо та цінність, звісно якщо людина має здоровий глузд, а також об'єктивно розуміє істину людського життя<sup>186</sup>.

Одним із питань, які піднімає Еліо Згречча є питання відношення між евтаназією та самогубством, адже як одне, так і друге явище суперечить недоторканості людського життя, достоїнності особистості, а також поваги до Бога, який є нашим Творцем, а отже ці два явища повинні бути недопустимими<sup>187</sup>. Однак, на думку автора, існує важка і водночас делікатна проблема, оцінювання того, якою є ступінь відповідальності самої особи, котра чинить самогубство і наскільки така ж відповідальність в той же час може бути несерйозною для суспільства, в якому вона перебуває<sup>188</sup>. Тому, продовжує єпископ, якщо називати самогубство «останньою свободою життя<sup>189</sup>», це означатиме, що дане явище ми відносимо «до тої ідеології свободи без відповідальності і занепаду таких цінностей як “свобода – життя”, яка прагне легалізації евтаназії а відповідно і заохочення до самогубства»<sup>190</sup>.

Єпископ розмірковує над тим, що потрібно також звернути велику увагу на утилітаристське мислення, як приклад Пітера Сінгера або ж Хельги Куш та інших, яке стрімкими темпами намагається проникнути в західний світ, в

---

<sup>184</sup> Sgreccia E. *Legalizing Euthanasia for Children in the Netherlands* // [www.ewtn.com](http://www.ewtn.com) (08.10.2021).

<sup>185</sup> Пор. Сгречча Э. - Тамбоне В. *Биоэтика Учебник*. Москва 2001, 357.

<sup>186</sup> Пор. Сгречча Э. - Тамбоне В. *Биоэтика Учебник*, 357.

<sup>187</sup> Пор. Sgreccia E. *Manuale di bioetica. Volume I. Fondamenti ed etica biomedica*. Vita e Pensiero. Milano 1999, 755.

<sup>188</sup> Пор. Sgreccia E. *Manuale di bioetica. Volume I. Fondamenti ed etica biomedica*. 755.

<sup>189</sup> Там само, 755.

<sup>190</sup> Там само, 755.



**РОЗДІЛ III**  
**МОРАЛЬНА ОЦІНКА ОКРЕМИХ ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ТВЕРДЖЕНЬ ПІТЕРА СІНГЕРА НА**  
**ОСНОВІ ПРАЦЬ ЕЛІО ЗГРЕЧЧІ.**

---

котрому основний акцент ставиться на ідеології, яка пропагує максимальне задоволення і в той же час мінімальні болі та відсутність не приємних моментів в житті людини<sup>191</sup>.

За основу, як ми вже вказували швидше, утилітаризм виносить матеріальні якості вище, аніж духовні, тому на думку владики, ця теорія, найперше ставить акцент на тих програмах, які свою увагу фокусують на збільшенні конкуренції у сфері промисловості або збільшення видобутку, проте, аж ніяк не на тому, щоб підтримувати хворих людей, які потребують в тому числі і фінансової підтримки, адже нерідко так буває, що продовження лікування, а відповідно і життя хворого, найперше відбувається через забезпечення власними коштами і знову ж таки меншою допомогою пацієнту від держави<sup>192</sup>. Єпископ зазначає, що поширення утилітаристських думок призведе до зловживань та уникань самого факту людяності у світі, в якому натомість буде панувати суспільство зациклене на економіці та житті без турбот через забезпечення себе матеріальними цінностями<sup>193</sup>.

Повертаючись до людської свободи, про яку говорить утилітарист Сінгер, яка напряду, на його думку, прийде з моментом легалізації евтаназії, кардинал Еліо Сгречча, риторично запитує, чи насправді тоді, коли життя втрачає свою перспективу, свій сенс та безмежну красу, тоді приходить та сама свобода, на яку заслуговує людина?<sup>194</sup> Звісно, продовжує автор, що це ніяк не може означати те, що потрібно не зважати на болі та страждання, але можна сказати, що перенесення страждань більше схоже на ту велику силу волі та мужність, котра відкидає будь-які спроби смерті перемогти над життям, а також це великий жест поваги до тих, які також страждають<sup>195</sup>.

Варто додати, що свобода чи автономія для людини, про які так багато згадує у своїх працях Сінгер є насправді важливою, але неодмінно повинні

---

<sup>191</sup> Пор. Sgreccia E. *Legalizing Euthanasia for Children in the Netherlands* // [www.ewtn.com](http://www.ewtn.com) (09.10.2021).

<sup>192</sup> Пор. Sgreccia E. *Legalizing Euthanasia for Children in the Netherlands*.

<sup>193</sup> Пор. Там само.

<sup>194</sup> Пор. Petrini M. *Linee di Pastorale Del Morte*. Moderatore: Prof. Elio Sgreccia. Roma 1990, 173.

<sup>195</sup> Пор. Petrini M. *Linee di Pastorale Del Morte*, 173.

**РОЗДІЛ ІІІ**  
**МОРАЛЬНА ОЦІНКА ОКРЕМИХ ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ТВЕРДЖЕНЬ ПІТЕРА СІНГЕРА НА**  
**ОСНОВІ ПРАЦЬ ЕЛІО ЗГРЕЧЧІ.**

---

також існувати певні закони, адже автономія не може бути абсолютною, тому що вона може загрожувати також свободам, в розумних межах, інших людей, які живуть поруч із нами, тому щодо цього противники евтаназії виділяють чотири причини, які б після узаконення евтаназії, вплинули на свободу людини, а саме:

- більшість людей, які просять про евтаназію, насправді цього не хочуть;
- вразливі люди відчуватимуть тиск з проханням про евтаназію;
- евтаназію неможливо контролювати;
- евтаназія змінила б природу медицини<sup>196</sup>.

Одною із небезпек легалізації евтаназії, як вважає Згречча, а також інші противники евтаназії, є те, коли пацієнт в силу певних обставин не може висловити власну думку щодо того, чи він бажає щоб у відношенні до нього застосували процедуру дочасного припинення життя чи ні, тоді, як прописано в законі тих країн, які легалізували евтаназію, як приклад, в Нідерландах, де воля хворого може замінитися рішенням з боку родичів чи опікунів, або ж заключенням лікаря<sup>197</sup>. Головна ж небезпека у такому випадку полягає в тому, що можуть укладатися певні домовленості між лікарем та родиною хворого, задля застосування процедури в дочасному припиненні життя пацієнта, адже існують багато випадків, коли є неприємні відносини в родині із різних причин<sup>198</sup>. Жахливо є те, що сам лікар має нібито визначити ступінь болю та страждань пацієнта, і тоді вирішити замість нього, чи застосовувати у тому чи іншому випадку щодо хворого смертельну дію<sup>199</sup>. Але тоді, як зазначає владика відбувається наступне:

На карту поставлено вже не принцип автономії, а скоріше «зовнішнє» рішення, яке потрібно було б вважати етичним, навіть якщо воно нав'язано мислячим дорослим від імені суб'єкта, який нездатний прийняти рішення, опісля оцінки або прохання, смерть навмисно нав'язується пацієнту, який помирає, подібно як особа яка засуджена до страти, що в своєму корені відрізняється від автономії та відчуття співчуття<sup>200</sup>.

---

<sup>196</sup> Kaufman M. *And Now Euthanasia: An examination of euthanasia and assisted suicide and their implications* (2 edition). New Zealand 2016, 8.

<sup>197</sup> Поп. Sgreccia E. *Legalizing Euthanasia for Children in the Netherlands* // www.ewtn.com (09.10.2021).

<sup>198</sup> Поп. Дробик О. *Паліативна допомога як протидія евтаназії*. Богословсько-моральне досл. Львів 2011, 118.

<sup>199</sup> Поп. Sgreccia E. *Legalizing Euthanasia for Children in the Netherlands* // www.ewtn.com (09.10.2021).

<sup>200</sup> Sgreccia E. *Legalizing Euthanasia for Children in the Netherlands* // www.ewtn.com (09.10.2021).

Виходячи із сказаних слів, лікар ставить себе на місце Бога, суб'єктивно вирішуючи чи потрібно особі жити в подальшому чи ні.

Отже, можна зазначити, що єпископ Еліо Згреччя чітко висловлюється щодо неправильності у легалізації евтаназії, та описує до чого таке узаконення цього явища може призвести. Кардинал у своїх напрацюваннях показує нам відмінним ракурсом від Сінгера, процедуру, де оперує загальноприйнятими церковними нормами християнської моралі, а також простою мовою описує фальшивість явища *легкої смерті*, та наслідки, які принесе її активне поширення.

### **3.2. Богословське обґрунтування Церкви проти застосування практики евтаназії.**

Церква від самого свого початку, є структурою, яка захищає життя людини, вважаючи його за великий Божий дар. За словами Еліо Згреччі вчення Вселенської Католицької Церкви ґрунтується на проголошенні важливості людського життя, а також кардинал зазначає:

Вчення Католицької Церкви походить в першу чергу від признання священного характеру життя людини як творіння Божого, примату особистості над суспільством, із чого випливає обов'язок влади, стояти на сторожі невинного життя. Такі є основоположні принципи, по відношенню яких судження Католицької Церкви ніколи не можуть змінитися<sup>201</sup>.

Говорячи про богословське обґрунтування Церквою у помилковості та гріховності такого явища як евтаназія, то найперше можна згадати вислови Отців Церкви, а також проаналізувавши документ «*Evangelium Vitae*», де ясно та простою мовою святий Іван Павло II висловлюється щодо загрози *легкої смерті* для людини.

У документі підкреслюється, що явище «пришвидшення смерті», завжди потрібно розуміти як намір, який співдіє із різними методами у застосуванні, а також тут потрібно розмежовувати такі поняття як евтаназія та «активна

---

<sup>201</sup> Сгреччя Э. - Тамбоне В. *Биоэтика Учебник*. Москва 2001, 353.

**РОЗДІЛ III**  
**МОРАЛЬНА ОЦІНКА ОКРЕМИХ ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ТВЕРДЖЕНЬ ПІТЕРА СІНГЕРА НА**  
**ОСНОВІ ПРАЦЬ ЕЛІО ЗГРЕЧЧІ.**

---

терапія»<sup>202</sup>. Тут ідеться про те, що коли пацієнт знаходиться перед близькою смертю, і цей процес є незворотнім, припускається, що такій особі можна перестати надавати спеціальне лікування, яке продовжило б лише на нетривалий час його життя, а також його болі, проте потрібно додати, що звичайна терапія повинна бути продовжена<sup>203</sup>.

Вчення Церкви щодо проблеми евтаназії розповсюджується як на лікарів або ж на осіб, які мають дотичність у застосуванні смертельної процедури, так і до пацієнтів, які дають запит або висловлюють прохання, щоб допомогти їм доточно покинути наш світ та перейти до вічності. Найбільшу увагу щодо цього акцентує папа Пій XII у своїй промові 1952 року, де підкреслює, що:

Лікар як приватна особа не вживає жодних заходів і не намагається втручатися без згоди пацієнта. Лікар також не володіє пацієнтом, окрім тих повноважень та прав, які останній надає йому, як явно, такі не явно, та навіть мовчки. Зі свого боку, пацієнт не надає лікареві ті права, які належить йому. Що стосується пацієнта, то він не є абсолютним володарем себе, свого тіла, свого духу. Тому, він не розпоряджається вільно собою, як йому заманеться<sup>204</sup>.

Одним із найважливіших документів, у якому прямо дається моральна оцінка із сторони Церкви питанню пришвидшення смерті, є «Декларація про евтаназію “Iura et bona”». У даному документі Церква дає чітку відповідь, щодо неправильності у застосуванні процедур доточного припинення життя, а саме:

Ніхто і ніщо в жодному разі не може дозволити вбивства невинної людської істоти: чи то плода, чи то ембріона, дитини, старої людини, невиліковної хворої чи яка знаходиться при смерті. Крім того, нікому не дозволено просити про таке вбивство чи то для себе самого, чи для іншої людини, яка довірила турботу про себе, погоджуватися на це, явно чи неявно, і жодна влада не може законно рекомендувати чи дозволяти такий акт. Бо тут постає суттєве питання про порушення Божого закону, про образ гідності людської особи, про злочин проти життя, про замах проти людини як такої<sup>205</sup>.

Варто додати, що у «Декларації про евтаназію» говориться також про «принцип пропорційності» під час лікування пацієнта, де спеціальна група

---

<sup>202</sup> Пор. Іван Павло II. *Енцикліка «Evangelium Vitae»* п. 65. Активна терапія – відмова від певних медичних заходів, що перестали бути відповідними реальному становищу хворого, або не спів мірні з очікуваними результатами чи надто обтяжливі для самого хворого і для його родини. [Пор. Іван Павло II. *Енцикліка «Evangelium Vitae»*, п. 65].

<sup>203</sup> Пор. Іван Павло II. *Енцикліка «Evangelium Vitae»* п. 65.

<sup>204</sup> Sgreccia E. *Manuale di bioetica. Volume I. Fondamenti ed etica biomedica*. Milano 1999, 728.

<sup>205</sup> Declaration on Euthanasia // *Sacred Congregation for the Doctrine of the Faith* // Rome 1980. [www.vatican.va](http://www.vatican.va) (12.10.2021).

**РОЗДІЛ III**  
**МОРАЛЬНА ОЦІНКА ОКРЕМИХ ПРОЕВТНАЗІЙНИХ ТВЕРДЖЕНЬ ПІТЕРА СІНГЕРА НА**  
**ОСНОВІ ПРАЦЬ ЕЛІО ЗГРЕЧЧІ.**

---

фахівців визначає, чи засоби, якими лікується пацієнт є співмірними із ступенем того, який ризик вони несуть для пацієнта, чи насправді витрати на них принесуть велику ймовірність того, що особа зможе одужати і навпаки, чи це може лише продовжити його страждання на малий відрізок часу<sup>206</sup>. Потрібно сказати, що тут мова йде лише про «надзвичайні» засоби, а не «звичайні» які мають надаватися хворому постійно<sup>207</sup>. Декларація наводить наступні пункти того, коли можна використовувати, під час лікування, принцип описаний вище, а саме:

- За відсутності інших ліків дозволено застосовувати, за загодою хворого, засоби новітньої медицини, навіть якщо вони перебувають на стадії експерименту і пов'язані з певним ризиком.
- Дозволено припинити застосування цих засобів, якщо результати не відповідають очікуваним наслідкам. Але, ухвалюючи таке рішення, необхідно враховувати бажання хворого та його родичів, а також думку авторитетних фахівців.
- Дозволено застосовувати звичайні засоби, які пропонує медицина, проте нікому не ставиться за обов'язок удаватися до лікування, хай навіть уже випробуваного, яке ще пов'язане з небезпекою або надто тяжко переноситься хворим.
- Дозволено при наближенні неминучої смерті, яку вже не відвернути одним лікуванням, на власний розсуд ухвалювати рішення відмовитися від ліків, які можуть лише ненадовго продовжити сповнені стражданням хвилини життя, проте не дозволено переривати *нормальне лікування*, що призначається хворому в подібних випадках<sup>208</sup>.

Катехизм УГКЦ «Христос наша Пасха»<sup>209</sup> стверджує, що не завжди люди, які бажають для себе смерті у зв'язку із жахливими та нестерпними болями, шляхом надання їм смертельної ін'єкції, із глибини серця насправді цього хочуть. Однак, натомість вони потребують щоб із ними співпереживали у їхніх стражданнях, а також підтримували та любили, де найперше б це мали робити найближчі особи хворого, серед яких батьки, родичі, друзі, а окрім близьких

---

<sup>206</sup> Пор. Згречча Е. Спаньйоло А. П'єтро М. *Біоетика*. пер. з італ. В. Й. Шовкун. Львів 2007, 570.

<sup>207</sup> Пор. Згречча Е. Спаньйоло А. П'єтро М. *Біоетика*. 570.

<sup>208</sup> Згречча Е. Спаньйоло А. П'єтро М. *Біоетика*. 570-571.

<sup>209</sup> Катехизм «Христос – наша Пасха» – офіційний текст віровчення Української Греко-Католицької Церкви. Книга розкриває особливості богословської традиції УГКЦ, спираючись на Святе Письмо, спадщину Отців Церкви, душпастирів УГКЦ, рішень Вселенських та Помісних Соборів, богослужбових творів, та ін. Офіційне представлення катехизму відбулося у Львівській духовній семінарії Святого Духа 24 червня 2011 року. [Див. *Патріарша катехитична комісія УГКЦ* [ct.ugcc.ua](http://ct.ugcc.ua) (12.10.2021)].

**РОЗДІЛ III**  
**МОРАЛЬНА ОЦІНКА ОКРЕМИХ ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ТВЕРДЖЕНЬ ПІТЕРА СІНГЕРА НА**  
**ОСНОВІ ПРАЦЬ ЕЛІО ЗГРЕЧЧІ.**

---

вагомий вклад у підтримку пацієнта здійснює також медичний персонал, а духовно провадити повинен душпастир<sup>210</sup>.

Значну увагу у даванні згоди чи навіть прохання зі сторони хворих, у застосуванні щодо них акту дочасного припинення життя лежить і в психологічній площині. Як стверджує російський публіцист та богослов Сергій Худієв<sup>211</sup>, евтаназія це явище, яке робить надзвичайно великий психологічний тиск на хворого, підштовхуючи особу до того, щоб вона скористалася тими засобами, які їй пропонують задля виходу із складної ситуації, зокрема, припинити біль, де показується при цьому нібито позитивність та правильність процедури<sup>212</sup>. Щодо цього питання варто зазначити, що біль потрібно розглядати не лише в одному ключі, але бачити його багатогранність. На цьому акцентує у своїй праці італійський біоетик Еліо Згречча, який наводить слова святого Івана Павла II з папського послання «*Salvifici Doloris*»<sup>213</sup>, котрий був виданий у 1984 році, де єпископ Риму роздумує над розрізненням природи болю, а не лише говорить про фізичний факт страждань особи<sup>214</sup>. Святий папа підкреслює:

Ми говоримо про біль, який має духовну природу, а не тільки про психічний вимір болю, який супроводжує як фізичні так і моральні страждання... Не можна заперечувати, що моральні страждання також мають фізичну або тілесну, складову і що часто вони впливають на стан усього організму... Біль, а надто біль фізичний, дуже поширений у світі живих істот, зокрема тварин. Але тільки людина, страждаючи, знає, що вона страждає, а запитуючи себе, чому це так, і не знаходячи задовільної відповіді на це запитання, переживає ще глибші страждання<sup>215</sup>.

Цими словами святий Іван Павло II переконує, що нам не можна забувати про те, що ми є вінцем творінням Бога, який нас наділив набагато більшими

---

<sup>210</sup> Пор. Синод єпископів УГКЦ. Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха». Львів 2011, 274.

<sup>211</sup> Сергій Худієв – богослов, публіцист. Ведучий що недільної радіопередачі «Християнство: складні питання». Ведучий розділу віри в православному журналі для тих, які сумніваються. Автор книги «Про впевненість в спасінні» (Шлях, 2000). Один із співавторів книги «Християнство: складні питання» (Християнська бібліотека, 2003), автор книги «Чи викривлила Церква послання Ісуса Христа». Автор статей, зокрема, в журналі Альфа і Омега. [Пор. *Правмир* [www.pravmir.ru](http://www.pravmir.ru) (12.10.2021)].

<sup>212</sup> Пор. Худієв С. *Почему Церковь против эвтаназии* // [foma.ru](http://foma.ru) (12.10.2021).

<sup>213</sup> «*Salvifici doloris*» – апостольський лист святішого отця Івана Павла II єпископам, священникам, монашам спільнотам і вірним Католицької Церкви про християнське розуміння людського страждання. [Пор. *Коха орас.lviv.ua* (13.10.2021)].

<sup>214</sup> Пор. Згречча Е. Спаньйола А. П'єтро М. *Біоетика*. пер. з італ. В. Й. Шовкун. Львів 2007, 361.

<sup>215</sup> Пор. Giovanni Paolo II. *Lettera Apostolica Salvifici Doloris*. Roma 1984, р. II-III.

**РОЗДІЛ III**  
**МОРАЛЬНА ОЦІНКА ОКРЕМИХ ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ТВЕРДЖЕНЬ ПІТЕРА СІНГЕРА НА**  
**ОСНОВІ ПРАЦЬ ЕЛІО ЗГРЕЧЧІ.**

---

якостями, аніж інших істот, чим самим закликає переосмислювати своє життя, свої вчинки та й зрештою свої страждання.

Говорячи ж про добровільну евтаназію, а точніше ставлення Церкви до цього явища, то тут одноголосно ставиться акцент на тому, що добровільна смерть є прямо пропорційна самогубству, і вважається вбивством, адже такий вчинок показує те, що людина ігнорує суверенітет Творця, а також Його любов до людини<sup>216</sup>. Тут також потрібно додати, що людина як добровільною евтаназією, так і самогубством, свідомо відкидає цю істину любов до самої себе, а окрім цього, така особа відмовляється від свого обов'язку на милосердя, а також справедливості як у відношенні до себе самої, так і до ближнього, адже у природі людини є закладений покликання до життя, тому що воно є їй притаманним<sup>217</sup>.

У 2020 році Конгрегацією Віровчення був виданий офіційний документ «Samaritanus bonus», у якому також зазначається, що евтаназія є подібною до самогубства та є злочином найперше у відношенні до людського життя, адже тут людина, як підкреслюється в документі, сама вирішує, коли припинити своє земне існування, чим самим відкидає Бога, розриваючи як із Ним, так із людьми сакральний зв'язок, а також таким вчинком не сприймає себе моральним суб'єктом<sup>218</sup>. Тут варто додати, що документ засуджує і тих, хто допомагає у скоєнні акту дочасного припинення життя або ж самогубстві, що ж до евтаназії, то тут найперше мається на увазі асистування з боку лікаря передчасного наближення смерті, що Церква вважає неприйнятною та гріховною співучастю<sup>219</sup>.

Потрібно сказати, що у світі також існує таке поняття, як «гідне закінчення життя», під яким саме у сучасному контексті розуміється пришвидшення смерті, або ж евтаназія, де за основну мету, нібито добру,

---

<sup>216</sup> Пор. Sgreccia E. *Manuale di bioetica. Volume I. Fondamenti ed etica biomedica*. Milano 1999, 733.

<sup>217</sup> Пор. Sgreccia E. *Manuale di bioetica. Volume I. Fondamenti ed etica biomedica*, 733.

<sup>218</sup> Пор. Ватикан: *евтаназія – преступление против жизни*. // [www.vaticannews.va](http://www.vaticannews.va) (13.10.2021).

<sup>219</sup> Пор. Ватикан: *евтаназія – преступление против жизни*.

**РОЗДІЛ III**  
**МОРАЛЬНА ОЦІНКА ОКРЕМИХ ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ТВЕРДЖЕНЬ ПІТЕРА СІНГЕРА НА**  
**ОСНОВІ ПРАЦЬ ЕЛІО ЗГРЕЧЧІ.**

---

береться те, щоб припинити страждання хворої людини, але водночас щодо цього застосовуються погані засоби, а тому постає питання, чи навіть тоді, коли мета є доброю, вона може виправдати використання негативних засобів, на що Церква однозначно відповідає, що мета не виправдовує засоби<sup>220</sup>. Повертаючись до енцикліки папи Івана Павла II «*Evangelium Vitae*», в котрій понтифік говорить про так звану «культуру смерті», ціль якої є життя лише заради продуктивності в світі<sup>221</sup>. У документі сказано:

Дедалі міцніша спокуса евтаназії, тобто спокуса стати володарем смерті, спричинюючи її передчасно, і м'яко закінчувати власне чи чуже життя. Насправді ж те, що могло б здатися логічним і гуманним, за глибшої аналізу виявляється абсурдним і нелюдським. Ми перебуваємо перед лицем одного з найтривожніших симптомів «культури смерті», що особливо шириться у суспільствах добробуту, ментальності яких властива настанова на продуктивність. Відповідно до цього погляду, присутність дедалі більшої кількості старих і недужих людей видається надто витратною й обтяжливою. Такі люди часто-густо ізольовані від родини і суспільства, яке майже завжди керується критеріями продуктивності і успіху, згідно з якими незворотно упосліджене життя вже не має жодної вартості<sup>222</sup>.

Виходячи із вищесказаних слів, у енцикліці засуджується зокрема евтаназія, як явище, що прагне поставити людину на місце Бога і самій розпоряджатися коли, як і скільки потрібно жити. Велика увага в документі є зосереджена на критиці ідей утилітаристів щодо оцінки життя людини, лише на основі її продуктивності для «блага» суспільства.

Повертаючись до листа «*Samaritanus bonus*», варто наголосити на тому, що істинністю морального закону є недоторкана важливість та цінність людського життя, що також відноситься і до юридичного закону, лист стверджує<sup>223</sup>:

Тож так само, як неприйнятним є «аби інша людина була невільником, навіть якщо б просила нас про це», не можна вирішувати чинити замах на життя людини, «навіть якщо вона про це просить». Позбавляти хворого життя, якщо вона просить про евтаназію, не означає «визнавати і цінувати його волю», але навпаки, «не признавати цінність його свободи, глибоко обумовленої недугою та болем, як також цінність його життя». Чинячи так, «вирішується про хвилини смерті замість Бога»<sup>224</sup>.

---

<sup>220</sup> Пор. Чому евтаназія не є «гідним закінченням» людського життя // [bioethics.ucu.edu.ua](http://bioethics.ucu.edu.ua) (13.10.2021).

<sup>221</sup> Пор. Іван Павло II. Енцикліка «*Evangelium Vitae*» Рим 1995, п. 64.

<sup>222</sup> Іван Павло II. Енцикліка «*Evangelium Vitae*», п. 64.

<sup>223</sup> Пор. Конгрегація віровчення: «Евтаназія – злочин проти життя» // [news.ugcc.ua](http://news.ugcc.ua) (14.10.2021).

<sup>224</sup> Конгрегація віровчення: «Евтаназія – злочин проти життя».



Отже, підбиваючи підсумки цього підрозділу, варто наголосити на тому, що Церква своїм вченням дуже чітко окреслює хибну думку про те, що евтаназія, є позитивним явищем для суспільства, як про це стверджують прихильники її легалізації. У багатьох документах, які подає Католицька Церква, чітко прописано те, що життя людини є недоторканим та не підвласним їй самій, але лише Богові, який є Творцем всього. Не можна не підкреслити, що богословське обґрунтування Церквою, свого негативного ставлення до процедури щодо передчасного припинення життя спирається перша за все на християнську віру, яка забороняє людині розпоряджатися власним життям, як їй заманеться, але і також за основу береться багаторічний досвід та дослідження у працях із хворими, під час якої різні групи професійних фахівців досліджують це гріховне явище та намагаються критично проаналізувати його негативний вплив для суспільства.

### **3.3. Способи допомоги людям з невиліковними хворобами**

Із початків свого існування людина є покликана до того, щоб піклуватися не тільки про себе, але і про ближніх, особливо тоді, коли вони цього дуже потребують. Церква наголошує на тому, що опіка за хворими є великою справою, а особливо за тими, які перебувають на завершальних стадіях свого життя, терплячи важкі болі.

Святий Іван Павло II в енцикліці «*Evangelium Vitae*», стверджує важливість «паліативної терапії»<sup>225</sup>, яка зосереджена на тому, щоб допомогти хворому зменшити його болі та страждання, а також надати пацієнту, котрий знаходиться на завершальних стадіях свого життя моральну та психологічну підтримку, щоб розділити із ним його страждання<sup>226</sup>. Паліативна допомога складається переважно із двох пунктів, а саме: паліативна онкотерапія

---

<sup>225</sup> Паліативна допомога – це підхід, який дозволяє покращити якість життя пацієнтів із невиліковними захворюваннями та членів їхніх родин шляхом запобігання та полегшення страждань невиліковно хворої людини. Головною метою паліативної допомоги є підтримка якості життя у його фінальній стадії, максимальне полегшення фізичних та моральних страждань пацієнта та його близьких, а також збереження людської гідності пацієнта наприкінці земного життя. [Пор. *Шпиталь Шептицького* spital.org.ua (14.10.2021)].

<sup>226</sup> Пор. Іван Павло II. *Енцикліка «Evangelium Vitae»* Рим 1995, п. 65.

**РОЗДІЛ III**  
**МОРАЛЬНА ОЦІНКА ОКРЕМИХ ПРОЕВТНАЗІЙНИХ ТВЕРДЖЕНЬ ПІТЕРА СІНГЕРА НА**  
**ОСНОВІ ПРАЦЬ ЕЛІО ЗГРЕЧЧІ.**

---

(хірургія, радіотерапія, хіміотерапія), а також так зване підтримуюче лікування<sup>227</sup>. Говорячи про паліативну онкотерапію, варто зазначити, що така допомога застосовується, щодо тих хворих, із симптомами хвороби яких ще можна боротися. Щодо підтримуючого лікування пацієнтів, то до нього відносять такі елементи:

- безпечні терапії ( не позбавляють причини хвороби, але покликані до того, щоб пом'якшити або усунути відчуття болі);
- контроль за харчуванням і гідратацією;
- лікування побічних інфекцій;
- фізіотерапевтичні реабілітаційні процедури;
- психологічна підтримка (якій належить особливо важлива роль в наданні допомоги хворому а також його близьким);
- психологічний нагляд групи лікарів (яких умілий емоційний підхід до хворого є основою найкращої терапії на цій особливій стадії невиліковної хвороби)<sup>228</sup>.

Церква наголошує на тому, що останній час перебування людини на землі є дуже важливим, тому що саме тоді, вирішується майбутнє людини після земної смерті, адже пацієнт перед кінцем, може насправді переосмислити своє життя, у більшій мірі саме через допомогу йому у цьому зі сторони священника<sup>229</sup>. За словами Еліо Згреччі, паліативна допомога, повинна бути: «Не лише як сукупність добре визначених процедур медичного догляду, а й своєрідна філософія медичної допомоги, яка висуває за мету домогтися максимальної гармонії між професійною майстерністю та гуманним ставленням до безнадійно хворої людини<sup>230</sup>. Потрібно зазначити, що саме опіка у духовній сфері, яка виходить із сторони Церкви, допомагає пацієнту віднайти той спокій, який він прагне знайти будучи на лікарняному ліжку, адже, як наголошують духівники, у моменти прогресування хвороби така особа перебуває в глибокій кризі, а підтримка дає нові сили боротися із недугою<sup>231</sup>.

На думку синоду єпископів УГКЦ головними явищами, через які пацієнти просять застосувати щодо них процедури дочасного припинення

---

<sup>227</sup> Пор. Сгреччя Э. - Тамбоне В. *Биоэтика Учебник*. Москва 2001, 360.

<sup>228</sup> Сгреччя Э. - Тамбоне В. *Биоэтика Учебник*, 360.

<sup>229</sup> Пор. *Роль Пастыря у сфері паліативної допомоги* // kyiv-pravosl.info (14.10.2021).

<sup>230</sup> Пор. Згречча Е. Спаньйола А. П'єтро М. *Біоетика*. пер. з італ. В. Й. Шовкун. Львів 2007, 573.

<sup>231</sup> Пор. Біннебезель Й. Католик Г. *Паліативно - Хоспісна опіка. Позамедичні багатомірні аспекти*. Львів – Nowa Wies 2018, 116.

**РОЗДІЛ ІІІ**  
**МОРАЛЬНА ОЦІНКА ОКРЕМИХ ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ТВЕРДЖЕНЬ ПІТЕРА СІНГЕРА НА**  
**ОСНОВІ ПРАЦЬ ЕЛІО ЗГРЕЧЧІ.**

---

життя, є те, що про них належно не дбають до кінця життя, не підтримують, не перебувають поруч та не слухають, адже саме ці компоненти допомагають пацієнтам відчувати те, що вони є комусь потрібними, а також, що їх люблять та не відкидають<sup>232</sup>. Як простежується в посланні Конгрегації Віровчення, надзвичайно важливим у житті людини, яка страждає на невиліковну недугу та відчуває нестерпні болі є те, що біля неї є присутня особа, яка може не лише вислухати але і щиросердечно їй поспівчувати, адже, як вказується у зверненні: «незважаючи на те, що кожен сам переживає власні страждання, власний біль і власну смерть, ці переживання завжди супроводжуються поглядом та присутністю інших»<sup>233</sup>.

Одним із найважливіших способів допомоги невиліковно хворим, є питання забезпечення їх усім необхідним для продовження життя. Саме тут можна згадати про заснування хоспісів<sup>234</sup> для невиліковно хворих. Перший хоспіс було засновано в Англії, доктором Сесілією Сандерс, в житті якої зустрівся один пацієнт, який дуже вплинув на неї, після чого Сесілі вважала своєю місією допомагати безнадійно хворим людям на останніх стадіях їхнього життя<sup>235</sup>. Перший хоспіс, який заснувала Сесілі Сандерс, був хоспіс святого Христофора, який знаходився поблизу Лондона, але згодом практика заснування таких закладів поширилася і на інші країни Європи, зокрема в Італії, де повноваження координатора тамтешнього хоспісу перебрав на себе Інститут онкології<sup>236</sup>. Хоспісна допомога зосереджена на таких пунктах:

- забезпечення полегшення болю та інших симптомів або розладів життєдіяльності, що спричиняють страждання;
- ствердження життя та розгляд смерті як природнього процесу;
- не має на меті прискорення чи уповільнення настання смерті;

---

<sup>232</sup> Пор. Конгрегація віровчення: «Евтаназія – злочин проти життя» // [news.ugcc.ua](http://news.ugcc.ua) (14.10.2021).

<sup>233</sup> «*Samaritanus bonus*»: нагадати суспільству про цінність взаємостосунків // Синод єпископів Української Греко-Католицької Церкви [synod.ugcc.ua](http://synod.ugcc.ua) (15.10.2021).

<sup>234</sup> Хоспіс – це заклад охорони здоров'я особливого типу, фахівці якого одержали спеціальну підготовку і надають паліативну допомогу хворим і членам їхніх родин, здійснюють організаційно-методичну та консультативну допомогу та координацію надання первинної, загальної і спеціалізованої паліативної допомоги на закріпленій території, а також інші функції та завдання, які визначені «Положенням про спеціальний заклад охорони здоров'я особливого типу «Хоспіс». [Див. *Варто жити* // [vartozhyty.com.ua](http://vartozhyty.com.ua) (15.10.2021)].

<sup>235</sup> *Хоспис – не дом смерти, а достойная жизнь до конца* // [pravoslavie.ru](http://pravoslavie.ru) (15.10.2021).

<sup>236</sup> Пор. Згречча Е. Спаньйола А. П'єтро М. *Біоетика*. пер. з італ. В. Й. Шовкун. Львів 2007, 573.

**РОЗДІЛ III**  
**МОРАЛЬНА ОЦІНКА ОКРЕМИХ ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ТВЕРДЖЕНЬ ПІТЕРА СІНГЕРА НА**  
**ОСНОВІ ПРАЦЬ ЕЛІО ЗГРЕЧЧІ.**

---

- поєднання соціальних, психологічних й духовних аспектів піклування про пацієнта;
- пропонування системи підтримки, що допомагає родині пережити важкі часи хвороби пацієнта та важкої втрати – смерті рідної та близької людини;
- використання комплексного міждисциплінарного (командного) підходу, направлено на потреби пацієнта та його сім'ї;
- покращення якості життя і позитивного впливу на перебіг хвороби<sup>237</sup>.

Потрібно наголосити, що найважливішим аспектом у сфері діяльності, згідно з яким хоспіси функціонують, за словами доктора морального богослов'я Йосафати Дробик, є перш за все «визнання людської особи, цінності її життя та гідності сумління»<sup>238</sup>. Важливість паліативної та хоспісної допомоги важко переоцінити, адже за дослідженнями Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я, кожного року кількість звернень від осіб, які просять про надання їм паліативної допомоги нараховує близько 40 мільйонів<sup>239</sup>.

Варто згадати також слова Еліо Згреччі про те, що паліативна допомога може бути надана, не тільки у притаманних для цього закладах, але і в домашніх умовах, адже за його словами<sup>240</sup>: «паліативна допомога є призначена для того, щоб страждання в останній фазі хвороби були прийнятними і водночас забезпечували адекватну допомогу пацієнту»<sup>241</sup>. А тому, згідно із словами кардинала: «Паліативну допомогу можна надавати навіть вдома, за допомогою психологів, пасторів душ, волонтерів а також помічників підтримки сім'ї хворого»<sup>242</sup>.

Підсумовуючи розділ, потрібно наголосити, що життя без евтаназії, яку активно нав'язують прихильники її легалізації можливе. Адже коли людина насправді живе із Богом в серці, будь-які труднощі стають для неї мізерними. Варто також пам'ятати, що справжня християнська віра наполягає на тому, щоб ми пам'ятали один про одного, коли приходять складні обставини в житті.

---

<sup>237</sup> Основні принципи паліативної і хоспісної допомоги // [palliative.if.ua](http://palliative.if.ua) (16.10.2021).

<sup>238</sup> Дробик О. Паліативна допомога як протидія евтаназії. Львів 2011, 215.

<sup>239</sup> Пор. До Всесвітнього дня паліативної та хоспісної допомоги // [www.ombudsman.gov.ua](http://www.ombudsman.gov.ua) (17.10.2021).

<sup>240</sup> Пор. Sgreccia E. *Manuale di bioetica. Volume I. Fondamenti ed etica biomedica*. Milano 1999, 739.

<sup>241</sup> Sgreccia E. *Manuale di bioetica. Volume I. Fondamenti ed etica biomedica*. Milano 1999, 739.

<sup>242</sup> Sgreccia E. *Manuale di bioetica. Volume I. Fondamenti ed etica biomedica*. Milano 1999, 739.

**РОЗДІЛ ІІІ**  
**МОРАЛЬНА ОЦІНКА ОКРЕМИХ ПРОЕВТАНАЗІЙНИХ ТВЕРДЖЕНЬ ПІТЕРА СІНГЕРА НА**  
**ОСНОВІ ПРАЦЬ ЕЛІО ЗГРЕЧЧІ.**

---

Подібно як в притчі про милосердного самарянина, який не пройшов повз того чоловіка, який потребував допомоги. Таким чином Христос заповідає нам чинити так само сьогодні. Згідно із вищесказаним, підтримка та піклування про особу, яка знаходиться на завершальних фазах свого життя дає хворому нові сили, позбавляє страху перед смертю та допомагає досягнути спокої.

Створення центрів із надання допомоги невиліковно хворих, займає провідну роль у світі, адже кожна людина в глибині свого серця потребує найперше любові, яка проявляється саме через підтримку зі сторони оточуючих. Коли хвора особа залишається наодинці із своїми проблемами, зокрема, страждаючи від болю, до неї приходять відчай, який ще більше впливає на перебіг хвороби, а також психологічно та морально виснажує людину. Тому важливість допомоги страждаючим людям є надзвичайно важливою та слугує великою справою в очах Божих.

## ВИСНОВКИ

У магістерській роботі нами було досліджено та критично проаналізовано проевтаназійні ідеї Пітера Сінгера, а відповідно, дано морально-етичну оцінку наведеним твердженням. Окрім цього, базуючись на працях кардинала Еліо Згречі та навчанню Католицької Церкви, ми надали аргументовану відповідь гріховним ідеям, метою яких є передчасне позбавлення життя особи. Написання роботи відбувалося згідно поставлених завдань та мети, які є наведені у Вступі.

Актуальність магістерської роботи є важливою у зв'язку із невеликою кількістю видань, які б більш детально розглядали, узагальнювали та опираючись на учительський уряд Церкви, відповідно оцінювали найбільш дискусійні проевтаназійні ідеї Пітера Сінгера та його однодумців. Під час написання цієї роботи, за основу було взято різного роду публікації італійського кардинала Еліо Згречі, який був активним захисником збереження життя людини, в тому числі пацієнтів, які знаходилися на завершальних стадіях свого земного перебування. На жаль, на сьогодні не надто багато людей є достатньо обізнаними або ж мають правильне розуміння справжньої суті та небезпеки вищезгаданого явища, тому ми вважаємо за потрібне, все більше про це говорити та за допомогою досліджень богословської літератури, віднаходити шляхи розв'язання вищезгаданої проблеми. Опрацювавши та дослідивши матеріали, для написання, варто сказати, що у зверненнях пацієнтів за смертельною ін'єкцією значною мірою є відповідальні публічні представники проевтаназійних поглядів, які своїми публікаціями насаджують людям, хибне уявлення у нібито доцільності легалізації на законодавчому рівні процедур пришвидчення смерті хворій людині, при цьому наводячи аргументи, які цілком відкидають християнські життєві цінності людини.

У магістерській роботі нам вперше серед досліджень філософсько-богословського факультету, частково вдалося порівняти аргументи, які

## ВИСНОВКИ

---

висуває Пітер Сінгер за легалізацію евтаназійних процедур та контраргументи Еліо Згреччі, покладаючись на вчення Церкви та базуючись на засади християнської моралі.

У результаті проведених досліджень, у цій роботі ми опрацювали думки та ідеї Пітера Сінгера, а також дали їм критичну оцінку та відповідь, ґрунтуючись на працях кардинала Еліо Згреччі. Оскільки ідеї, які постулює австралійський автор, несуть безпосередню загрозу недоторканості та святості людського існування на землі, тож ми вважали за потрібне показати всю їхню хибність, і водночас стати на захист життя людини.

У ході написання роботи, як ми вважаємо, нам вдалося виконати поставленні завдання, зокрема, показати історію виникнення та зміни у розумінні поняття явища евтаназії від минулого до сучасного. Окрім цього, як вже вказувалося вище, після ретельного розгляду та аналізу ідей Пітера Сінгера, у яких він пояснює, нібито весь позитив від узаконення евтаназії. Окрім цього нами було запропоновано, на основі богословської літератури, ефективні способи того, як допомогти тим людям, які страждають на невиліковні недуги і знаходяться на завершальних стадіях життя.

За допомогою методів аналізу та порівняння, нами було критично проаналізовано і порівняно, як сприймаються та протиставляються думки Пітера Сінгера та Еліо Згреччі, щодо одних і тих самих ідей. У Сінгера прослідковується, схвалення неприроднього завершення життя хворої людини, в той же час, коли у Еліо Згреччі, дочасна смерть пацієнта, шляхом навмисного позбавлення її життя, сприймається як жахлива помилка. Окрім вище перелічених способів, ми скористалися також методом синтезу, який використали для аналізу ідей у їх первинному вигляді, шляхом дослідження авторської літератури оригінальною мовою.

Межами нашої дипломної роботи було дослідження праць Пітера Сінгера та співавтора Х. Куш, яка поділяє думки австралійця у контексті проблеми евтаназії. Окрім цього, було використано публікації Еліо Згреччі,

## ВИСНОВКИ

---

де він опираючись на документи Церкви показує гріховні підвалини легалізації «легкої смерті».

Задля кращого розуміння явища евтаназії у першому розділі нами було зображено історичний аспект його виникнення та видозміни протягом всього існування людства. В результаті нашого дослідження, було показано, що практики дочасного пришвидшення смерті у минулому, відрізняються від сучасного розуміння, де евтаназія сприймається як явище, що належить суто до медичної сфери.

У другому розділі, нами було наведено основні ідеї утилітариста Пітера Сінгера, які він намагається активно нав'язати суспільству, а також, кого він вважає для себе авторитетом. Окрім цього, було подано думки австралійського біоетика Хельги Куш, яка також є прибічницею утилітаристських ідей Сінгера, щодо явища евтаназії, яке вона сприймає у позитивному значенні.

Щодо третього розділу, то у ньому ми навели основні контраргументи, які висловлює у своїх працях, статтях та інтерв'ю кардинал Еліо Згреччя, де наголошується про небезпеку та катастрофічні наслідки узаконення евтаназійних процедур у світі. Важливо згадати, що за основу було взято також документи Католицької Церкви, у яких є заклик за збереження людського життя та застереження щодо його цілісності та недоторканості. В останньому підрозділі третього розділу нами було наведено, способи того, як можна допомогти невиліковно хворій людині, яка страждає.

У процесі написання магістерської роботи, виникали труднощі із пошуком літератури та її опрацюванням, адже лєвова частка джерел є оригінальною мовою, а тому потрібно було правильно перекласти та проаналізувати написане. На нашу думку, написана праця, може бути поштовхом для майбутніх опрацювань ще більш детально досліджувати сучасні проблеми поширення евтаназії в контексті пропаганди її легалізації та різючих змін ставлення до смерті у сучасному світі.



## СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

### ДЖЕРЕЛА:

1. Святе Письмо Старого і Нового Завіту // перекл. Хоменко І. Рим 2007.
2. Іван Павло II. Енцикліка *Evangelium Vitae*. Рим 1995.
3. Конгрегація віровчення: «Евтаназія – злочин проти життя». 22 вересня 2020. // Інформаційний ресурс Української Греко – Католицької Церкви. [news.ugcc.ua](http://news.ugcc.ua) (14.10.2021).
4. Синод єпископів Української Греко-Католицької Церкви. «*Samaritanus bonus*»: нагадати суспільству про цінність взаємостосунків. [synod.ugcc.ua](http://synod.ugcc.ua) (15.10.2021).
5. Синод Української Греко – Католицької Церкви. *Катехизм Української Греко – Католицької Церкви «Христос – наша Пасха»*. Львів 2012.
6. Giovanni Paolo II. *Lettera Apostolica Salvifici Doloris*. Roma 1984, р. II-III.
7. Gordon P. *Rethinking Peter Singer. A Christian Critique*. Illinois 2002.
8. Kuhse H *Memorandum by Dr Helga Kuhse*. 2 серпня 2004 // *Parliament. publications.parliament.uk* (04.10.2021).
9. Kuhse H. *Why terminal sedation is no solution to the voluntary euthanasia debate* // Springer Link. [link.springer.com](http://link.springer.com) (04.10.2021).
10. *Piter Singer on Voluntary Euthanasia. In James E. White text* // *Moorhead mnstate.edu* (25.09.2021).
11. Sacred Gongregation for the Doctrine of the Faith. *Declaration on Euthanasia* // *La Santa Sede* [www.vatican.va](http://www.vatican.va) (12.10.2021).
12. Sgreccia E. *Legalizing Euthanasia for Children in the Netherlands* // *EWTN* [www.ewtn.com](http://www.ewtn.com) (07.10.2021).
13. Sgreccia E. *Manuale di bioetica. Volume I. Fondamenti ed etica biomedica*. Milano 1999.
14. Singer P. *Practical Ethics. Second Edition*. Melbourne 1993.
15. Singer P. *Rethinking Life and Death: The Collapse of Our Traditional Ethics* // *Publishers Weekly* [publishersweekly.com](http://publishersweekly.com) (03.10.2021).

## СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

---

16. Singer P. *We should end the suffering of patients who know they are dying and want to do so peacefully*. 18 вересня 2017 // *The Guardian*. [www.theguardian.com](http://www.theguardian.com) (30.09.2021).
17. Singer P. *Writings on an Ethical Life*. New York 2001.
18. Згречча Е. Спаньйоло А. П'єстро М. *Біоетика* // пер. з італ. В. Й. Шовкун. Львів 2007.
19. Сгречча Э. - Тамбоне В. *Биоэтика*. Москва 2001.

### ОПРАЦЮВАННЯ:

1. Бойко І. *Біоетика. Вид. 2-ге. Виправлене*. Львів 2008.
2. Дробик О. *Паліативна допомога як протидія евтаназії*. Богословсько-моральне дослідж. Львів 2011.
3. *Евтаназія формує ментальність – схиляє до самогубств* // *Credo: Католицький суспільно-релігійний інтернет часопис* [credo.pro](http://credo.pro) (30.03.2021).
4. Міл С. Д. *Про Свободу*. Київ 2001.
5. Мяловицька Н. – Голопапа Д. *Евтаназія: право на життя* // *Право* [dspace.uzhnu.edu.ua](http://dspace.uzhnu.edu.ua) (22.03.2021).
6. Олендій Л. *Евтаназія: гідна смерть чи вбивство*. 4 червня 2005. // *Український Католицький Університет* [ucu.edu.ua](http://ucu.edu.ua) (06.04.2021).
7. *Основні принципи паліативної і хоспісної допомоги*. 16 березня 2014 // *Благодійний фонд допомоги невиліковно хворим «Мати Тереза»* [palliative.if.ua](http://palliative.if.ua) (16.10.2021).
8. Остролуцька Л. *Програма Т4-«Акція-смерть з жалю» в Третньому Рейху*. 8 травня 2013 // *Професійна спільна робота. Блоги* [disabilityua.blogspot.com](http://disabilityua.blogspot.com) (22.03.2021).
9. Подковенко Т. *Евтаназія в Україні: правові аспекти легалізації* // *Юридичний науковий електронний журнал* [lsej.org.ua](http://lsej.org.ua) (25.03.2021). 41-45.
10. Рапаєва М. *Евтаназія у сучасному суспільстві та перспективи її доцільності в Україні*. 20 жовтня 2014 // *Соціологія права* [webcache.googleusercontent.com](http://webcache.googleusercontent.com) (17.04.2021) 183-190.

## СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

---

11. *Роль Пастиря у сфері паліативної допомоги*. 8 листопада 2016 // *Київське православ'я* kyiv-pravosl.info (14.10.2021).
12. Терешкевич Г. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти*. Навч. Посібник. Львів 2008.
13. *У Нідерландах різко зросла кількість охочих добровільно піти з життя* // *Effata* effata.org.ua (22.03.2021).
14. *Чому евтаназія не є «гідним закінченням» людського життя*. 11 травня 2016 // *Центр ім. Митрополита А. Шептицького* bioethics.ucu.edu.ua (13.10.2021).
15. Шаріпов О. – Ткачук Б. *Нова Зеландія стане сьомою країною, де дозволена евтаназія. Населення підтримало це на референдумі*. 30 жовтня 2020 // *Hromadske* hromadske.ua (22.03.2021).
16. Aumonier N. *Eutanazja*. Nicolas Aumonier; Bernard Beignier; Philippe Letellier. Warszawa 2003.
17. Bellieni C. *Eutanasia, routine di una società che scarta i malati?* 28 травня 2015 // *movimento per la vita romano* www.mpvrroma.org (20.04.2021).
18. Dziedzic J. *Eutanazja*, w: *Encyklopedia Bioetyki*, red. A. Muszala, Radom 2005.
19. Go J. *Is letting someone die 'morally better than killing them'?* 10 червня 2015 // *Stuff Nation*. www.stuff.co.nz (05.10.2021).
20. Hebda M. *Prawne i moralne aspekty eutanazji*. Rzeszowskie Zeszyty Naukowe. *Prawo – Ekonomi* 2001.
21. Kaufman M. *And Now Euthanasia: An examination of euthanasia and assisted suicide and their implications (2 edition)*. New Zealand 2003.
22. Kuhse H. Singer P. *The Future of Baby Die*. 1 березня 1984 // *The New York Review*. www.nybooks.com (06.10.2021).
23. Lazzari R. *Eutanasia. Aspetti storico - culturali ed etici* // *Diocesi di Porto – Santa Rufina* diocesiportosantarufina.it (28.05.2021)
24. Petrini M. *Linee di Pastorale Del Morte* // *Moderatore: Prof. Elio Sgreccia*. Roma 1990.
25. *Przewodnik po Etyce*. Helga Kuhse. Warszawa 2000.

## СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

---

26. Sedillo A. *“Why Killing Is Not Always Worse and Is Sometimes Better Than Letting Die”* // *Course Hero* [www.coursehero.com](http://www.coursehero.com) (04.10.2021).
27. Singer P. *Do children have the right to die.* 7 жовтня 2016 // *Project Syndicate* [www.project-syndicate.org](http://www.project-syndicate.org) (06.10.2021).
28. Tolmein O. *The Case of Peter Singer: A liberal theorist of «euthanasia» and National Socialism* // *Texte und Meer* [www.tolmein.de](http://www.tolmein.de) (06.10.2021).
29. Бэкон Ф. *Сочинение: в 2 т. Академия наук СССР.* Москва 1971.
30. *Ватикан: эвтаназия – преступление против жизни.* 22 вересня 2020 // *Vatican news.* [vaticannews.va](http://vaticannews.va) (13.10.2021).
31. Воронов М. *Эвтаназия: история термина и эволюция его значения со времен античности до начала XIX ст.* // РПЦ [mepar.ru](http://mepar.ru) (18.03.2021).
32. *«Детская эвтаназия может войти в норму»* // *Информационно-Аналитический Портал: «Пролайф Беларусь»* [www.pro-life.by](http://www.pro-life.by) (06.10.2021).
33. *История эвтаназии* 23 березня 2015 // *Hintfox* [hintfox.com](http://hintfox.com) (17.03.2021).
34. Судо Ж. *Эвтаназия* // *Библиотека Гемер – современная Церковь* [www.gumer.info](http://www.gumer.info) (17.04.2021).
35. *Хоспис – не дом смерти, а достойная жизнь до конца.* 27 листопада 2003 // *Православие.ru* [pravoslavie.ru](http://pravoslavie.ru) (15.10.2021).
36. Худиев С. *Почему Церковь против эвтаназии* 27 лютого 2018 // *Фома* [foma.ru](http://foma.ru) (12.10.2021).
37. Шклярская О. *Эвтаназия: «хорошая смерть», убийство, акт милосердия или право человека?* 18 січня 2019 // *Ракурс* [racurs.ua](http://racurs.ua) (19.04.2021).
38. *Эвтаназия ребёнка вызвала возмущения и протесты.* 21 вересня 2016 // *Православная Жизнь* [pravlife.org](http://pravlife.org) (07.10.2021).

### ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрієвська Т. *Морально-етична, віросповідна та правова проблема «Права на смерть».* 20 квітня 2007 // *Медичне право України* [medicallaw.org.ua](http://medicallaw.org.ua) (15.03.2021).

## СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

---

2. Біннебезель Й. Католик Г. *Паліативно - Хоспісна опіка. Позамедичні багатовимірні аспекти* // УКУ. Львів – Nowa Wies 2018.
3. *Варто жити* // [vartozhyty.com.ua](http://vartozhyty.com.ua) (15.10.2021).
4. *До Всесвітнього дня паліативної та хоспісної допомоги. 9 жовтня 2020* // Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. [ombudsman.gov.ua](http://ombudsman.gov.ua) (17.10.2021).
5. *Енциклопедія сучасної України* [esu.com.ua](http://esu.com.ua) (19.04.2021).
6. *Коха* [opac.lviv.ua](http://opac.lviv.ua) (13.10.2021).
7. *Моральні та філософські аспекти евтаназії. 10 грудня 2010* // МАУП [ru.osvita.ua](http://ru.osvita.ua) (15.03. 2021).
8. *Параграф* [online.zakon.kz](http://online.zakon.kz) (08.10.2021).
9. *Патріарша катехитична комісія УГКЦ* [st.ugcc.ua](http://st.ugcc.ua) (12.10.2021).
10. Хімченко С. *До питання етичних, правових та медичних аспектів евтаназії: український та російський досвід* // [dspace.onua.edu.ua](http://dspace.onua.edu.ua) (23.03.2021).
11. *Шпиталь Шептицького* [spital.org.ua](http://spital.org.ua) (14.10.2021).
12. Юдин Д. *В Іспанії легалізували евтаназію* // *Новини України* [ua-news.liga.net](http://ua-news.liga.net) (22.03.2021).
13. Singer P. *Extending the Right to Die. 6 квітня 2021* // *Project – syndicat.* [www.project-syndicate.org](http://www.project-syndicate.org) ( 06.10.2021).
14. *Pro Plan* [ukr.agromassidayu.com](http://ukr.agromassidayu.com) (15.03.2021).
15. *Prabook* [prabook.com](http://prabook.com) (04.10.2021).
16. *La Santa Sede* [press.vatican.va](http://press.vatican.va) ( 07.10.2021).
17. Антоненко М. *Эвтаназия как разновидность убийства в уголовном праве России 2018.* // [kantiana-old.kantiana.ru](http://kantiana-old.kantiana.ru) (18.03.2021).
18. *Библиотека «Куб»* [www.koob.ru](http://www.koob.ru) (25.09.2021).
19. BBC NEWS|Русская служба. *Испания легализовала эвтаназию. Теперь она разрешена в шести странах мира 18 березня 2021* // *BBC News* [www.bbc.com](http://www.bbc.com) (22.03.2021).

## СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

---

20. Вингловская Е. – Мкртычян Д. *Эвтаназия: этико-правовые аспекты* // *Медицинское право* 58 (2009) health-medix.com (18.03.2021).
21. *Воззрения на эвтаназию: от древности до наших дней*. 19 березня 2015// *Studfiles* studfile.net (17.03.2021).
22. *Жизнь как ценность. Проблема эвтаназии: существуют ли этические основания права на смерть?* // [www.inggu.ru](http://www.inggu.ru) (23.03.2021).
23. Каменченко П. *Жертвы красных крестов* // [lenta.ru](http://lenta.ru) (22.03.2021).
24. *Картаслов.РУ* [kartaslov.ru](http://kartaslov.ru) (08.10.2021).
25. *Правмир* [www.pravmir.ru](http://www.pravmir.ru) (12.10.2021).
26. Ругаева В. *Эвтаназия – благая смерть или убийство в законе*. 2014 // *Материалы X Международной научно-практической конференции* [eir.pstu.edu](http://eir.pstu.edu) (30.03.2021).
27. Черников Е. – Зарецкий М. – Черникова Н. *Право врача на эвтаназию: проблемы, суждения, поиск альтернативы* // *Новини медицини та фармації* [www.mif-ua.com](http://www.mif-ua.com) (30.03.2021).
28. *Экономическая школа* [seinst.ru](http://seinst.ru) (25.09.2021).
29. Юдин Б. *Эвтаназия* // *Электронная библиотека Института философии РАН* [iphlib.ru](http://iphlib.ru) (17.03.2021).